

—
Верховний
Суд

ОГЛЯД
судової практики
Касаційного кримінального суду
у складі Верховного Суду
(актуальна практика)

Рішення, внесені до ЄДРСР,
за березень 2026 року

ЗМІСТ

РОЗДІЛ I. СУДОВІ РІШЕННЯ ОБ'ЄДНАНОЇ ПАЛАТИ КАСАЦІЙНОГО КРИМІНАЛЬНОГО СУДУ У СКЛАДІ ВЕРХОВНОГО СУДУ, ЯКІ МІСТЯТЬ ВИСНОВКИ ЩОДО ЗАСТОСУВАННЯ НОРМИ ПРАВА У ПОДІБНИХ ПРАВОВІДНОСИНАХ	5
РОЗДІЛ II. КРИМІНАЛЬНІ ПРОВАДЖЕННЯ, ПЕРЕДАНІ НА РОЗГЛЯД ВЕЛИКОЇ ПАЛАТИ ВЕРХОВНОГО СУДУ ТА ОБ'ЄДНАНОЇ ПАЛАТИ КАСАЦІЙНОГО КРИМІНАЛЬНОГО СУДУ У СКЛАДІ ВЕРХОВНОГО СУДУ	7
РОЗДІЛ III. ЗАСТОСУВАННЯ НОРМ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА УКРАЇНИ	12
I. ЗАСТОСУВАННЯ НОРМ ЗАГАЛЬНОЇ ЧАСТИНИ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА УКРАЇНИ	12
1. Звільнення від кримінальної відповідальності	12
2. Інші заходи кримінально-правового характеру.....	15
II. ЗАСТОСУВАННЯ НОРМ ОСОБЛИВОЇ ЧАСТИНИ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА УКРАЇНИ ..	16
3. Кримінальні правопорушення проти основ національної безпеки України .	16
4. Кримінальні правопорушення проти життя та здоров'я особи.....	19
5. Кримінальні правопорушення проти власності.....	21
6. Кримінальні правопорушення проти безпеки руху та експлуатації транспорту.....	22
7. Кримінальні правопорушення у сфері охорони державної таємниці, недоторканності державних кордонів, забезпечення призову та мобілізації..	24
8. Кримінальні правопорушення проти авторитету органів державної влади, органів місцевого самоврядування, об'єднань громадян та кримінальні правопорушення проти журналістів	25
9. Кримінальні правопорушення проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку.....	29
РОЗДІЛ IV. ЗАСТОСУВАННЯ НОРМ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ПРАВА УКРАЇНИ	30
I. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ	30
1. Суд, сторони та інші учасники кримінального провадження	30
2. Докази і доказування.....	32
3. Фіксування кримінального провадження. Процесуальні рішення.....	35
II. ДОСУДОВЕ РОЗСЛІДУВАННЯ.....	35
4. Слідчі (розшукові) дії	35
5. Негласні слідчі (розшукові) дії.....	36
6. Закінчення досудового розслідування.....	37
7. Особливості досудового розслідування кримінальних проступків.....	39
8. Оскарження рішень, дій чи бездіяльності під час досудового розслідування .	40

III. СУДОВЕ ПРОВАДЖЕННЯ У ПЕРШІЙ ІНСТАНЦІЇ	42
9. Судовий розгляд	42
IV. СУДОВЕ ПРОВАДЖЕННЯ З ПЕРЕГЛЯДУ СУДОВИХ РІШЕНЬ	45
10. Провадження в суді апеляційної інстанції	45
V. ОСОБЛИВІ ПОРЯДКИ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ.....	47
11. Кримінальне провадження щодо застосування примусових заходів медичного характеру	47

ПЕРЕЛІК СКОРОЧЕНЬ

ВП	Велика Палата Верховного Суду
ВС	Верховний Суд
ВСУ	Верховний Суд України
ДТП	дорожньо-транспортна пригода
ЄКПЛ	Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (Європейська конвенція з прав людини)
ЄРДР	Єдиний реєстр досудових розслідувань
Закон	Закон України
ЗСУ	Збройні Сили України
КК	Кримінальний кодекс України
ККС	Касаційний кримінальний суд у складі Верховного Суду
КПК	Кримінальний процесуальний кодекс України
НСРД	негласні слідчі (розшукові) дії
ОП	об'єднана палата Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду
ПДР	Правила дорожнього руху
ЦК	Цивільний кодекс України

РОЗДІЛ І. СУДОВІ РІШЕННЯ ОБ'ЄДНАНОЇ ПАЛАТИ КАСАЦІЙНОГО КРИМІНАЛЬНОГО СУДУ У СКЛАДІ ВЕРХОВНОГО СУДУ, ЯКІ МІСТЯТЬ ВИСНОВКИ ЩОДО ЗАСТОСУВАННЯ НОРМИ ПРАВА У ПОДІБНИХ ПРАВОВІДНОСИНАХ

1. **Контрабанда, вчинена шляхом приховування від митного контролю, вважається закінченим кримінальним правопорушенням з моменту виявлення предмета контрабанди під час митного контролю або після його завершення, незалежно від факту перетину митного кордону та напрямку такого переміщення**

Обставини справи: обвинувачений, рухаючись по території міжнародного автомобільного пункту пропуску митного поста, достовірно усвідомлюючи, що незаконно перевозить через державний кордон прекурсор в особливо великих розмірах, обрав смугу руху спрощеного прикордонно-митного контролю («зелений коридор»), чим заявив про те, що він не переміщує через митний кордон України товари, які підпадають під встановлені законодавством заборони або обмеження щодо ввезення на митну територію України. Однак під час проведення поглибленого огляду керованого ним автомобіля у зоні митного контролю митні інспектори виявили та вилучили 2520 таблеток, які містять прекурсор псевдоефедрин, обіг якого обмежено, в особливо великому розмірі.

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: суди попередніх інстанцій визнали винуватим і засудили обвинуваченого за ч. 3 ст. 305 КК.

У касаційній скарзі обвинувачений стверджує про неправильну кваліфікацію його дій за ч. 3 ст. 305 КК, тому що предмет контрабанди був виявлений під час огляду транспортного засобу, отже мав місце замах на вчинення вказаного злочину.

Підстави розгляду кримінального провадження ОП ККС: необхідність відступити від висновків щодо застосування норми права у подібних правовідносинах, викладених в постановках колегії суддів Другої судової палати ККС від 09.04.2020 (справа № 727/6578/17, провадження № 51-4494км19) та від 25.03.2021 (справа № 344/11557/16-к, провадження № 51-814км20).

Позиція ОП ККС: залишено без зміни рішення судів попередніх інстанцій.

Обґрунтування позиції ОП ККС: ОП ККС вказала, що переміщення предметів розпочинається з декларування (письмового, усного або шляхом вчинення конклюдентних дій) та початку митної процедури. Приховування предметів, які заборонені для переміщення через митний кордон або переміщення яких підлягає спеціальному регулюванню, за наявності інших ознак складу кримінального правопорушення, може кваліфікуватися як кримінально карана контрабанда. Виявлення їх після початку митної процедури під час митного контролю або після його завершення є закінченим кримінальним правопорушенням незалежно від того, в якому напрямку – в Україну або з України – такі предмети переміщувалися.

ОП ККС вважає, що визначення моменту закінчення контрабанди у формі переміщення з приховуванням від митного контролю залежить не від самого факту перетину кордону, а від того, що предмети контрабанди потрапили на митний

контроль і розпочалася процедура його проходження. Термін «переміщення» означає процес проходження митних процедур, а тому виявлення предметів контрабанди під час митного контролю вже містить всі необхідні ознаки складу контрабанди і є закінченим кримінальним правопорушенням.

Постанова ОП ККС ВС від 09.03.2026 у справі № 944/6614/21 (провадження № 51-5170кмо24) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/134921500>

2. Оскарження ухвали про внесення виправлень у судові рішення або ж відмову у їх внесенні має здійснюватися в тому ж порядку, що й судового рішення, щодо якого вирішувалося питання про виправлення.

Під час вирішення цього питання мають бути враховані обмеження права на оскарження судового рішення, передбачені КПК

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: ухвалою слідчого судді місцевого суду скаргу на бездіяльність прокурора залишено без задоволення, оскільки кримінальне провадження було закрито. Проте, у резолютивній частині ухвали слідчого судді, постановленої в порядку ч. 2 ст. 376 КПК, вказано про задоволення скарги та зобов'язання вчинити певні дії. Надалі в порядку ст. 379 КПК ухвалою слідчого судді місцевого суду виправлено виявлену допущену очевидну помилку в резолютивній частині ухвали слідчого судді та вказано, що скаргу на бездіяльність прокурора залишено без задоволення. Не погодившись із ухвалою слідчого судді про виправлення описки, скаржниця подала апеляційну скаргу. Апеляційний суд відмовив у відкритті провадження та вказав, що ухвала слідчого судді про виправлення описки не входить до переліку судових рішень, які відповідно до положень ст. 309 КПК підлягають окремому оскарженню під час досудового розслідування.

У касаційній скарзі скаржниця зазначає, що суд апеляційної інстанції позбавив її права на апеляційне оскарження, передбачене ч. 3 ст. 379 КПК.

Підстави розгляду кримінального провадження ОП ККС: необхідність відступити від висновків колегії суддів Третьої судової палати ККС, викладених у постанові від 05.02.2020 (справа № 362/2179/17, провадження № 51-3635км19), Другої судової палати ККС ВС, викладених у постанові від 17.11.2020 (справа № 127/9274/20, провадження № 51-2782км20), Першої судової палати ККС ВС, викладених у постанові від 25.05.2021 (справа № 521/8142/20, провадження № 51 609км21).

Позиція ОП ККС: залишено без зміни ухвалу апеляційного суду.

Обґрунтування позиції ОП ККС: ОП ККС вказала, що вирішуючи питання про виправлення описки чи очевидних арифметичних помилок, допущених у судовому рішенні, суд не вправі змінювати зміст судового рішення. Резолютивна частина рішення суду, постановлена в порядку ч. 2 ст. 376 КПК, також може бути предметом перегляду за заявою про виправлення в ній описки або очевидної арифметичної помилки. При цьому внесення змін до резолютивної частини

судового рішення в порядку ст. 379 КПК, які змінюють прийняте рішення по суті, є недопустимим.

Зміст ухвали про внесення виправлень у судове рішення завжди взаємопов'язаний зі змістом судового рішення, до якого вносяться зміни, а тому оцінка правомірності постановлення такої ухвали з точки зору її змісту у випадку її оскарження в апеляційному чи касаційному порядку має здійснюватися одночасно з оцінкою змісту виправленого судового рішення. Оскільки за змістом ч. 3 ст. 307 КПК ухвала слідчого судді про відмову в задоволенні скарги на бездіяльність прокурора не може бути оскаржена, тому ухвала слідчого судді цього ж суду, якою внесені виправлення до неї, також не може бути предметом апеляційного оскарження.

Постанова ОП ККС ВС від 09.03.2026 у справі № 712/11657/25 (провадження № 51-3615кмо25)
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/134881170>

РОЗДІЛ II. КРИМІНАЛЬНІ ПРОВАДЖЕННЯ, ПЕРЕДАНІ НА РОЗГЛЯД ВЕЛИКОЇ ПАЛАТИ ВЕРХОВНОГО СУДУ ТА ОБ'ЄДНОАНІ ПАЛАТИ КАСАЦІЙНОГО КРИМІНАЛЬНОГО СУДУ У СКЛАДІ ВЕРХОВНОГО СУДУ

1. Про касаційне оскарження прокурором судових рішень в інтересах засудженого (провадження передано на розгляд Великої Палати)

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: суди попередніх інстанцій визнали винуватим і засудили обвинуваченого за ч. 3 ст. 185, ч. 2 ст. 389 КК.

Прокурор оскаржила ухвалу апеляційного суду з підстав порушення права засудженого на захист. Касаційний суд залишив без руху касаційну скаргу прокурора, оскільки прокурор не підтвердила наявність у неї повноважень на здійснення представництва інтересів засудженого в суді. У межах наданого строку прокурор подала нову касаційну скаргу, в якій на підтвердження своєї правомочності на подачу касаційної скарги послалася на постанову судової палати у кримінальних справах ВСУ від 21.01.2016 у справі № 5-332к15.

У цьому рішенні ВСУ за наслідками розгляду питання щодо неприйнятності касаційної скарги прокурора за умови, якщо таку подано в інтересах засудженої особи і порушені в ній питання не стосуються виконання прокурором функцій обвинувачення, виснував, що норми, які містяться в п. 20 ч. 2 ст. 36 і п. 6 ч. 1 ст. 425 КПК, наділяють прокурора, як сторону кримінального провадження, правом подати касаційну скаргу на судові рішення зазначені в ст. 424 КПК з підстави порушення права обвинуваченого на захист, тобто правом ініціювати відкриття касаційного провадження з метою ухвалення касаційним судом рішення на користь засудженого.

Позиція ККС: кримінальне провадження передано на розгляд ВП ВС.

Підстава передачі кримінального провадження на розгляд ВП ВС: необхідність відступити від висновку, викладеного у постанові ВСУ від 21.01.2016 у справі № 5-332к15.

Обґрунтування позиції ККС: колегія суддів ККС вважає, що висновок ВСУ про необмежене право прокурора подавати касаційну скаргу не враховує як положень КПК, так і норм законодавства, що регулюють діяльність прокурора.

Обмеження на діяльність прокурора у юридичних процесах, у тому числі у кримінальному провадженні, накладаються Конституцією і законами, які регулюють діяльність прокуратури. За таких обставин, передбачати ті ж самі обмеження у процесуальній нормі, що регулює окремий аспект провадження, законодавець не мав потреби, розуміючи, що вони врегульовані іншими правовими положеннями.

Відсутність обмежень прокурора щодо можливості оскарження судових рішень в апеляційному та касаційному порядку створюють передумови для зловживання таким правом і тягнуть за собою зайву витрату часу для учасників процесу, невиправдану завантаженість судів апеляційної та касаційної інстанції, додаткову витрату державних коштів.

Колегія суддів вважає, що при розгляді цього провадження ВП ВС має відступити від висновку ВСУ, викладеного у постанові від 21.01.2016 у справі № 5-332кп15, та зробити інший висновок про те, що у межах положень п. 6 ч. 1 ст. 425 КПК прокурор має право подати касаційну скаргу на судові рішення з підстав неправильного застосування закону України про кримінальну відповідальність, невідповідності призначеного покарання тяжкості кримінального правопорушення та особі засудженого, а також істотного порушення вимог кримінального процесуального закону, які є безумовною підставою для скасування судового рішення (ч. 2 ст. 412 КПК).

У інших випадках, при подачі прокурором касаційної скарги в інтересах засудженого чи потерпілого з підстав істотного порушення вимог кримінального процесуального закону, яке перешкодило чи могло перешкодити суду ухвалити у справі законне та обґрунтоване судове рішення, прокурор має узгодити можливість подачі такої касаційної скарги із засудженим або потерпілим.

Ухвала колегії суддів Першої судової палати ККС ВС від 27.01.2026 у справі № 229/188/22 (провадження № 51-2851км25) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/134266587>

2. Про можливість застосування ст. 46 КК у кримінальних провадженнях щодо двооб'єктних (багатооб'єктних) кримінальних правопорушень (провадження передано на розгляд об'єднаної палати)

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: суди попередніх інстанцій визнали винуватим і засудили обвинуваченого за ч. 1 ст. 286 КК.

У касаційній скарзі захисник зазначає, що оскільки обвинувачений примирився із потерпілим та відшкодував йому завдані збитки, що підтверджується заявою останнього, кримінальне провадження підлягало закриттю на підставі ст. 46 КК, проте через відсутність належного правового захисту таким правом обвинувачений скористався не зміг.

Позиція ККС: кримінальне провадження передано на розгляд ОП ККС ВС.

Підстава передачі кримінального провадження на розгляд ОП ККС ВС: необхідність відступити від висновку, викладеного у постановах Другої судової палати ККС від 06.11.2018 (справа № 689/695/17, провадження № 51-3147км18), Третьої судової палати ККС від 25.11.2024 (справа № 166/865/23, провадження № 51-4452км24), Першої судової палати ККС від 24.01.2023 (справа № 640/20302/18, провадження № 51-5260км21), Першої судової палати ККС від 11.11.2025 (справа № 643/5610/24, провадження № 51-2765км25).

Обґрунтування позиції ККС: колегія суддів ККС вказала, що у цьому провадженні наявні формальні підстави для вирішення питання про звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з примиренням винного з потерпілим.

Проте, практика застосування ст. 46 КК по так званим «двооб'єктним» кримінальним правопорушенням у ККС є неоднаковою. Так, постановою ВС від 13.08.2019 у справі № 537/1772/17 (провадження № 51-1493км19) скасовано вирок місцевого суду та ухвалу апеляційного суду, а кримінальне провадження закрито на підставі ст. 46 КК.

Разом з тим у постановах ККС від 06.11.2018 (справа № 689/695/17, провадження № 51-3147км18), від 25.11.2024 (справа № 166/865/23, провадження № 51-4452км24), від 24.01.2023 (справа № 640/20302/18, провадження № 51-5260км21), від 11.11.2025 (справа № 643/5610/24, провадження № 51-2765км25) зроблені висновки щодо можливості застосування ст. 46 КК лише тоді, коли кримінальне правопорушення завдає шкоди приватним інтересам фізичної особи, а не публічним інтересам.

Інші рішення ВС свідчать про неоднакове застосування ст. 46 КК судами нижчих інстанцій, але за відсутності відповідних касаційних доводів і вимог, рішення про звільнення особи від кримінальної відповідальності залишилися без зміни (див., наприклад, постанови від 01.02.2024 у справі № 930/497/23 (провадження № 51 4798км23), від 19.02.2024 у справі 554/11426/22 (провадження № 51 4973км23), від 19.03.2025 у справі №750/17706/23 (провадження №51-110км25).

Колегія суддів ККС зазначає, що держава як носій публічного інтересу при регулюванні суспільних відносин, які є предметом кримінального права, чітко і недвозначно встановлює заборону застосування положень ст. 46 КК лише у двох випадках: 1) у кримінальних провадженнях щодо корупційних кримінальних правопорушень, 2) у кримінальних провадженнях щодо кримінальних правопорушень, пов'язаних з порушенням правил безпеки дорожнього руху або експлуатації транспорту особами, які керували транспортними засобами у стані алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або перебували під впливом лікарських препаратів, що знижують увагу та швидкість реакції, які, до речі, також відносяться до двооб'єктних кримінальних правопорушень.

Розширювальне тлумачення норм матеріального права, на переконання колегії суддів ККС, є неприпустимим.

Ухвала колегії суддів Третьої судової палати ККС ВС від 05.03.2026 у справі № 629/612/25 (провадження № 51-4265км25) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/134724947>

3. Про те, чи повинен суд при визнанні особи винуватою й ухваленні щодо неї обвинувального вироку за наявності підстав для застосування положень ст. 49, ч. 5 ст. 74 КК для її звільнення від покарання попередньо призначати покарання з визначенням його виду і розміру (провадження передано на розгляд об'єднаної палати)

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: суди попередніх інстанцій визнали винуватою і засудили обвинувачену за ч. 2 ст. 382 КК. Згідно з ч. 5 ст. 74 КК звільнили її від призначеного покарання у виді штрафу з позбавленням права обіймати посади, пов'язані з організаційно-розпорядчими та адміністративно-господарськими функціями, на строк 3 роки на підставі п. 3 ч. 1 ст. 49 КК у зв'язку із закінченням строків давності притягнення до кримінальної відповідальності.

У касаційній скарзі прокурор вважає, що вирок та ухвала щодо засудженої підлягають зміні з виключенням зі змісту судових рішень вказівки на призначення їй покарання.

Позиція ККС: кримінальне провадження передано на розгляд ОП ККС ВС.

Підстава передачі кримінального провадження на розгляд ОП ККС ВС: необхідність відступити від висновку, викладеного у постановах Першої судової палати ККС від 07.11.2024 (справа № 401/2378/21, провадження № 51-3203км24), Другої судової палати ККС від 18.06.2020 (справа № 756/6876/19, провадження № 51-5464км19), Третьої судової палати ККС від 25.06.2025 (справа № 684/477/19, провадження № 51-828км25), від 05.02.2026 (справа № 404/6535/19, провадження № 51-3899км25), де зазначено, що суд при постановленні вироку, яким визнав особу винуватою, ухвалюючи рішення про її звільнення від покарання відповідно положень ст. 49, ч. 5 ст. 74 КК, повинен звільнити особу від покарання без його призначення.

Обґрунтування позиції ККС: колегія суддів ККС вказала, що звільнення особи від покарання без його попереднього призначення суперечить не тільки точному змісту положень КК, але й принципам формальної логіки, адже це вказуватиме на те, що особа буде звільнитися від того, що до неї не було застосовано (призначено), а лише тільки потенційно їй загрожувало.

Випадок, коли покарання не призначається певній особі, оскільки жодне з передбачених у санкції певної статті (частини статті) Особливої частини КК покарань не може бути в силу інших положень КК застосоване до певної особи, лише підкреслює необхідність конкретизованого розуміння покарання як заходу примусу, й має розглядатися як виключення із загального правила, зумовлене не змістом кримінально-правових відносин, а колізіями між певними положеннями Загальної та Особливої частини чинного КК, недостатньою альтернативністю змісту окремих санкцій окремих статей (частин статей) Особливої частини КК щодо основних покарань і т. п.

До того ж, якщо пристати до правозастосування, за яким звільненням від покарання є звільнення не від конкретного виду й розміру покарання, призначеного судом, а відмова від його призначення в цілому, то беззмістовним буде перегляд справи за нововиявленими обставинами в порядку, визначеному статтями 459-464 КПК у разі, коли новим вироком встановлено, що в розумінні

ч. 3 ст. 49 КК були перервані строки давності щодо кримінального правопорушення, за яке особа засуджена за попереднім вироком, отже наявне підґрунтя до застосування п. 4 ч. 2 ст. 459 КПК, статей 70, 71 КК за відповідним зверненням потерпілого чи прокурора або інших учасників провадження та осіб, інтересів яких це стосується.

Ухвала колегії суддів Третьої судової палати ККС ВС від 18.02.2026 у справі № 214/43/19 (провадження № 51-1650км21) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/134323053>

4. Про неявку адвоката в судове засідання через його перебування у відпустці як поважну причину неприбуття на виклик та підставу для відкладення судового засідання (провадження передано на розгляд об'єднаної палати)

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: суди попередніх інстанцій визнали винуватим і засудили обвинуваченого за ч. 3 ст. 286 КК.

У касаційній скарзі захисник вважає безпідставними висновки суду апеляційної інстанції про те, що обвинувачений та його захисники недобросовісно користуються своїми процесуальними правами, зокрема зловживають правом на відкладення судового розгляду і в такий спосіб бажають затягнути строки апеляційного розгляду. Вказує, що суд, незважаючи на його зайнятість як захисника та його законну відпустку, за 10 днів призначив 5 судових засідань.

Позиція ККС: кримінальне провадження передано на розгляд ОП ККС ВС.

Підстава передачі кримінального провадження на розгляд ОП ККС ВС: необхідність відступити від висновку, викладеного у постанові Третьої судової палати ККС від 05.07.2023 у справі № 722/889/21 (провадження № 51-2038км23).

Обґрунтування позиції ККС: колегія суддів ККС вказала, що саме по собі посилення адвоката на перебування у відпустці, яке не можна вважати завчасним у разі, коли процес не можна перенести без порушення строків, зокрема, передбачених ст. 49 КК, не може бути визнано поважною причиною неявки в судове засідання.

На переконання колегії суддів ККС, порушення принципу добросовісності мало місце у даній справі, де сторона захисту, як обвинувачений, так і захисники, зловживали процесуальними правами в формі штучного затягування кримінального процесу внаслідок поведінки, яка перешкоджає винесенню рішення у справі в межах строку, визначеного приписами ст. 49 КК.

Разом із тим, правозастосовний підхід колегії суддів Третьої судової палати ККС у постанові від 05.07.2023 у справі № 722/889/21 (провадження № 51-2038км23), який дає підґрунтя сприймати саме клопотання захисника про відкладення судового розгляду, подане за тиждень до заздалегідь визначеної судом дати судового розгляду, через відпустку адвоката, поважною причиною до відкладення судового засідання на іншу дату за відсутності, як завчасного повідомлення від захисника про свої плани на відпочинок, так і обставин, які об'єктивно унеможливають його з'явлення до суду, фактично унеможливорює

розумну і виважену оцінку процесуальної поведінки сторони захисту за критеріями її добросовісності.

Колегія суддів ККС аж ніяк не ставить під сумнів право на відпочинок адвоката, водночас вважає, що про свої плани відпочивати адвокат має завчасно попередити суд, який здійснює провадження в конкретній справі, задля належної організації судового розгляду, зокрема, із урахуванням вимог щодо дотримання розумних строків провадження, серед яких і визначені в ст. 49 КК, як в цій справі, коли відкладення апеляційного розгляду за заявою адвоката, яку не можна вважати завчасною, де він посилається на перебування у відпустці, при цьому, не вказує на поважні в розумінні ст. 138 КПК причини, призведе до закінчення строків давності притягнення особи до кримінальної відповідальності та унеможливить в належний спосіб виконання завдань, визначених ст. 2 КПК, серед іншого, призведе до порушення прав інших учасників процесу.

Ухвала колегії суддів Першої судової палати ККС ВС від 12.02.2026 у справі № 285/1242/17 (провадження № 51-3988км25) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/134160098>

РОЗДІЛ III. ЗАСТОСУВАННЯ НОРМ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА УКРАЇНИ

I. ЗАСТОСУВАННЯ НОРМ ЗАГАЛЬНОЇ ЧАСТИНИ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА УКРАЇНИ

1. Звільнення від кримінальної відповідальності

1.1. Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку із зміною обстановки (ст. 48 КК)

1.1.1. Дії обвинуваченого, який ухилився від військової служби під час мобілізації на особливий період і був засуджений за ст. 336 КК, а потім після ухвалення рішень судом першої і апеляційної інстанцій почав проходити військову службу в ЗСУ, не дають підстав для застосування судом касаційної інстанції положень ст. 48 КК

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: суди попередніх інстанцій визнали винуватим і засудили обвинуваченого за ст. 336 КК до покарання у виді позбавлення волі на строк 3 роки.

У касаційній скарзі захисник просить звільнити підзахисного від кримінальної відповідальності на підставі ст. 48 КК у зв'язку зі зміною обстановки, оскільки обвинувачений добровільно мобілізувався.

Позиція ККС: змінено рішення судів попередніх інстанцій в частині призначеного покарання, звільнено обвинуваченого від відбування покарання з випробуванням на підставі ст. 75 КК.

Обґрунтування позиції ККС: колегія суддів ККС вказала, що кримінальне правопорушення обвинувачений вчинив 02.11.2023. Вироком місцевого суду від 05.03.2024, залишеним без змін ухвалою апеляційного суду від 21.07.2025, обвинуваченого засуджено за ст. 336 КК. Натомість, мобілізувався він і почав проходити військову

службу в ЗСУ з 01.09.2025, тобто такі його дії не співвідносяться з вимогами ст. 48 КК та не свідчать про зміну обстановки.

Проходження обвинуваченим військової служби в ЗСУ після ухвалення рішень судом першої і апеляційної інстанцій, якими його засуджено за ст. 336 КК, не дає підстав для застосування судом касаційної інстанції положень ст. 48 КК.

Водночас, колегія суддів ККС вважає, що призначене обвинуваченому покарання у виді реального позбавлення волі не відповідає принципу пропорційності, який є складовою принципу верховенства права та застосовується у кримінальному судочинстві. Касаційний суд звертає увагу, що фактичне проходження військової служби під час воєнного стану свідчить про переоцінку обвинуваченим власної поведінки, усвідомлення значущості конституційного обов'язку щодо захисту держави та робить ізоляцію його від суспільства невиправданою і надмірною.

Постанова колегії суддів Першої судової палати ККС ВС від 05.03.2026 у справі № 581/4/24 (провадження № 51-4054км25) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/134766237>

1.2. Призначення покарання за сукупністю вироків (ст. 71 КК)

1.2.1. Той факт, що під час досудового розслідування у цьому кримінальному провадженні засуджений відбував покарання за іншим вироком, однак тримався під вартою не в колонії, а в СІЗО, не створює підстав для застосування положень ст. 71 КК чи зарахування покарання

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: суди попередніх інстанцій визнали винуватим і засудили обвинуваченого за ч. 1 ст. 115, ч. 1 ст. 263, ч. 1 ст. 263-1 КК. На підставі ч. 1 ст. 70 КК за сукупністю кримінальних правопорушень шляхом поглинення менш суворого покарання більш суворим обвинуваченому призначено остаточне покарання у виді позбавлення волі на строк 10 років, початок відбування якого ухвалено обчислювати з дня застосування до засудженого запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою, а саме – з 15.11.2023.

У касаційних скаргах засуджений та його захисник вказують про незастосування судами першої та апеляційної інстанцій положень частин 1, 4 ст. 71 КК під час призначення обвинуваченому остаточного покарання.

Позиція ККС: залишено без зміни ухвалу апеляційного суду.

Обґрунтування позиції ККС: колегія суддів ККС вказала, що в ході касаційної перевірки матеріалів кримінального провадження встановлено, що обвинувачений раніше засуджений вироком місцевого суду від 12.09.2017 за ч. 3 ст. 309 КК до покарання у виді позбавлення волі на строк 5 років, яке він відбував в період з 17.11.2018 до 17.11.2023.

Той факт, що під час досудового розслідування у цьому провадженні засуджений відбував покарання за іншим вироком, однак тримався під вартою не в колонії, а в СІЗО, не створює підстав для застосування положень ст. 71 КК чи зарахування покарання.

У цьому провадженні до засудженого не обирався запобіжний захід у вигляді тримання під вартою.

На момент ухвалення вироку місцевим судом у цьому кримінальному провадженні 20.11.2024 засуджений повністю відбув покарання за попереднім вироком, а тому положення ст. 71 КК під час призначення йому покарання у цій справі не застосовуються.

Постанова колегії суддів Першої судової палати ККС ВС від 10.03.2026 у справі № 284/49/19 (провадження № 51-3413км25) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/134881167>

1.3. Правила складання покарань та зарахування строку попереднього ув'язнення, домашнього арешту (ст. 72 КК)

1.3.1. Перебування обвинуваченого під вартою в іншому кримінальному провадженні повинно бути враховане під час ухвалення остаточного судового рішення у тій справі, в межах якої до нього було застосовано запобіжний захід у виді тримання під вартою

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: суди попередніх інстанцій визнали обвинуваченого винуватим та засудили за ч. 2 ст. 15 ч. 1 ст. 152, ч. 4 ст. 187 КК.

У касаційній скарзі сторона захисту наводить доводи про не зарахування обвинуваченому строку попереднього ув'язнення під час його перебування під вартою в межах іншого кримінального провадження.

Позиція ККС: залишено без зміни рішення судів попередніх інстанцій.

Обґрунтування позиції ККС: колегія суддів ККС вказала, що за приписами ч. 5 ст. 72 КК попереднє ув'язнення зараховується судом у строк покарання у разі засудження до позбавлення волі день за день або за правилами, передбаченими у частині першій цієї статті. Указана норма КК є складовою частиною інституту призначення покарання. Це впливає на призначене покарання шляхом визначення його тривалості та інші передбачені КК кримінально-правові наслідки для особи. Тому від вірного обчислення та зарахування строку попереднього ув'язнення у строк покарання залежить законність вироку.

Попереднє ув'язнення застосовується до особи у межах того кримінального провадження, де воно було застосовано як запобіжний захід.

За оскарженою ухвалою апеляційного суду обвинуваченому зараховано у строк відбування покарання термін перебування його під вартою, тобто з моменту взяття його під варту в цьому кримінальному провадженні до постановлення оскарженої ухвали апеляційного суду в цій справі.

Перебування обвинуваченого під вартою в іншому кримінальному провадженні, про що він сам зазначає у касаційних скаргах, повинно бути враховане під час ухвалення остаточного судового рішення у тій справі, в межах якої до нього було застосовано запобіжний захід у виді тримання під вартою. Зазначений строк, з огляду на вимоги ч. 5 ст. 72 КК та Закону «Про попереднє ув'язнення», не є попереднім ув'язненням у цьому кримінальному провадженні і правових підстав для його зарахування у строк покарання у цій справі у апеляційного суду не існувало.

Постанова колегії суддів Третьої судової палати ККС ВС від 19.03.2026 у справі № 335/6584/22 (провадження № 51-492км23) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/135124524>

2. Інші заходи кримінально-правового характеру

2.1. Випадки застосування спеціальної конфіскації (ст. 96-2 КК)

2.1.1. Оскільки транспортний засіб є неподільною річчю в розумінні ст. 183 ЦК, то чоловік / дружина особи, яка незаконно використала його під час вчинення кримінального правопорушення, має право ініціювати провадження в порядку цивільного судочинства для визначення та відшкодування грошової вартості своєї частки у спільній сумісній власності на транспортний засіб, до якого застосовано спеціальну конфіскацію, у тому разі, якщо йому / їй не було відомо про його незаконне використання під час вчинення кримінального правопорушення (ч. 9 ст. 100 КПК)

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: суди попередніх інстанцій визнали винуватим і засудили обвинуваченого за ч. 2 ст. 121, ч. 2 ст. 146 КК та застосували на користь держави спеціальну конфіскацію належного обвинуваченому автомобіля.

У касаційній скарзі захисник стверджує про неправильне застосування спеціальної конфіскації автомобіля, оскільки він є спільною сумісною власністю обвинуваченого та його дружини.

Позиція ККС: залишено без зміни ухвали апеляційного суду.

Обґрунтування позиції ККС: колегія суддів ККС вказала, що у цьому кримінальному провадженні належність транспортного засобу засудженому підтверджується свідоцтвом про реєстрацію транспортного засобу.

З копії свідоцтва про шлюб видно, що між засудженим та його дружиною 27.11.2004 було зареєстровано шлюб.

Як встановлено судами попередніх інстанцій, в ході вчинення кримінального правопорушення, передбаченого ч. 2 ст. 146 КК, належний засудженому транспортний засіб було використано як знаряддя його вчинення, оскільки потерпілого було поміщено до багажного відділення автомобіля, в якому останнього утримували й перевозили.

З огляду на те, що транспортний засіб виконував роль засобу вчинення кримінального правопорушення, то його конфіскація на користь держави є правильною.

З врахуванням того, що транспортний засіб є неподільною річчю у розумінні ст. 183 ЦК, то другий з подружжя, вправі ініціювати провадження у порядку цивільного судочинства для визначення та відшкодування грошової вартості своєї частки у спільній сумісній власності на транспортний засіб у тому разі, якщо він не знав і не міг знати про його незаконне використання (ч. 9 ст. 100 КПК). У такому разі зазначені гроші, цінності та інше майно повертаються власнику (законному володільцю).

Постанова колегії суддів Першої судової палати ККС ВС від 03.03.2026 справі № 307/2796/20 (провадження № 51-4140км25) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/134688258>

II. ЗАСТОСУВАННЯ НОРМ ОСОБЛИВОЇ ЧАСТИНИ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА УКРАЇНИ

3. Кримінальні правопорушення проти основ національної безпеки України

3.1. Державна зрада (ст. 111 КК)

3.1.1. У діях особи, яка вчинила одне діяння – брала участь у незаконних виборах до незаконного органу влади, створеного на тимчасово окупованій території, однак якій не інкриміновано інших діянь, відсутній склад державної зради (ч. 2 ст. 111 КК), оскільки ці дії охоплюються диспозицією ч. 5 ст. 111-1 КК та є колабораційною діяльністю

Обставини справи: обвинувачений у вересні 2023 року, перебуваючи на тимчасово окупованій території Луганської області, добровільно взяв участь у незаконних «виборах» в якості «кандидата в депутати ради біловодського муніципального округу луганської народної республіки» та за їх результатами був обраний депутатом до незаконного органу влади, створеному на тимчасово окупованій території – «ради муніципального округу муніципального утворення біловодського муніципального округу луганської народної республіки».

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: суди попередніх інстанцій визнали винуватим і засудили обвинуваченого за ч. 2 ст. 111, ч. 5 ст. 111-1 КК.

Позиція ККС: скасовано рішення судів попередніх інстанцій в частині засудження обвинуваченого за ч. 2 ст. 111 КК та закрито в цій частині кримінальне провадження на підставі п. 2 ч. 1 ст. 284 КПК.

Обґрунтування позиції ККС: колегія суддів ККС вказала, що у деяких випадках дії осіб можуть утворювати сукупність злочинів і кваліфікуватися за статтями 111 та 111-1 КК. Проте, у даній справі визнаючи обвинуваченого винним у вчиненні злочину, передбаченого ч. 2 ст. 111 КК, суди попередніх інстанцій не врахували, що йому інкримінувалась добровільна участь у «виборах» як «кандидата в депутати ради біловодського муніципального округу луганської народної республіки», за результатами яких він був обраний депутатом до незаконного органу влади, створеному на тимчасово окупованій території – «ради муніципального округу муніципального утворення біловодського муніципального округу луганської народної республіки».

Колегія суддів ККС дійшла висновку, що у діях засудженого, який брав участь у незаконних виборах до незаконного органу влади, створеному на тимчасово окупованій території, відсутній склад кримінального правопорушення, передбаченого ч. 2 ст. 111 КК, оскільки ці його дії охоплюються диспозицією ч. 5 ст. 111-1 КК.

Постанова колегії суддів Першої судової палати ККС ВС від 10.03.2026 у справі № 569/4319/24 (провадження № 51-2012км25) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/135000625>

3.2. Колабораційна діяльність (ст. 111-1 КК)

3.2.1. Зайняття особою посади в незаконно створеному органі влади на тимчасово окупованій території, поєднане з висвітленням нею цієї діяльності в соціальних мережах на своїй сторінці, свідчить про відсутність примусу щодо неї, добровільність її дій та наявність прямого умислу на колабораційну діяльність (ч. 5 ст. 111-1 КК)

Обставини справи: обвинувачена в період із 21.03.2022 року до 23.02.2023 добровільно обійняла посаду «заведуючого сектором організаційної роботи адміністрації марковського району лнр», тобто посаду, пов'язану з виконанням організаційно-розпорядчих функцій, у незаконно створеному органі влади на тимчасово окупованій території.

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: суди попередніх інстанцій визнали винуватою і засудили обвинувачену за ч. 5 ст. 111-1 КК.

У касаційній скарзі захисник зазначає, що апеляційним судом не спростовано твердження сторони захисту про те, що на підзахисну і членів її родини міг чинитися тиск.

Позиція ККС: залишено без зміни ухвали апеляційного суду.

Обґрунтування позиції ККС: колегія суддів ККС зазначила, що суд апеляційної інстанції не погодився з доводами захисника про те, що обвинувачена могла діяти не з власної волі, вимушено заподіюючи шкоду національній безпеці України, та що через розгляд справи у її відсутності (*in absentia*) неможливо фактично з'ясувати мотив та мету вчиненого, оскільки місцевим судом за наявними в матеріалах кримінального провадження доказами було встановлено, що обвинувачена займає посаду завідуючої сектору організації роботи незаконного органу влади, в соціальній мережі «Однокласники» на своїй сторінці обвинувачена висвітлювала діяльність незаконно створеного органу влади «адміністрації Марковського муніципального округу лнр», що, на переконання колегії суддів апеляційного суду, є беззаперечним свідченням невимуженості поведінки обвинуваченої, відсутності будь-якого примусу щодо неї, а відтак, і цілковитої добровільності її дій.

Крім того, апеляційний суд, зваживши на те, що території Марківської селищної територіальної громади Старобільського району перебувають під окупацією збройних сил рф (відповідний Перелік, затверджений Наказом Міністерства з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України від 22.12.2022 № 309), дійшов висновку про те, обвинувачена, займаючи посаду в незаконному органі влади, створеному на тимчасово окупованій території, та виконуючи функції завідуючої сектору організації роботи незаконного органу влади, очевидно усвідомлювала суспільно небезпечний характер свого діяння, передбачала його суспільно небезпечні наслідки і бажала їх настання, тобто діяла з прямим умислом.

Постанова колегії суддів Першої судової палати ККС ВС від 24.02.2026 у справі № 161/16094/24 (провадження № 51-3167км25) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/134766234>

3.3. Диверсія (ст. 113 КК)

3.3.1. Вчинення з метою ослаблення держави підпалу релейних шаф, що входять до комплексного обладнання залізничної станції, яка є об'єктом критичної інфраструктури, що має важливе народногосподарське та оборонне значення, утворює склад диверсії (ст. 113 КК)

Обставини справи: троє обвинувачених вчинили підпал релейних шаф залізничної станції, тобто зруйнування та пошкодження об'єктів, які мають важливе народногосподарське та оборонне значення, в період воєнного стану, заподіявши тим самим потерпілому АТ «Укрзалізниця» матеріальної шкоди на загальну суму 951 033 грн.

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: суди попередніх інстанцій визнали винуватими і засудили обвинувачених за ч. 2 ст. 113 КК.

У касаційній скарзі захисниця одного з обвинувачених стверджує, що релейна шафа не відноситься до об'єкта критичної інфраструктури, а є обладнанням з регулювання роботи світлофора, відтак дії її підзахисного необхідно кваліфікувати за ч. 2 ст. 194 КК.

Позиція ККС: залишено без зміни рішення судів попередніх інстанцій.

Обґрунтування позиції ККС: колегія суддів ККС вказала, що предметом диверсії є об'єкти, які мають важливе народногосподарське чи оборонне значення (електростанції, оборонні підприємства, шляхи сполучення, нафто- і газопроводи та інше), тварини, рослини, земельні угіддя, водойми, ліси тощо. З об'єктивної сторони диверсія проявляється, зокрема, у вчиненні підпалів, спрямованих на зруйнування або пошкодження об'єктів, які мають важливе народногосподарське чи оборонне значення. При цьому зруйнування та пошкодження майна полягає як у повному його знищенні, так і частковому пошкодженні в будь-який спосіб.

Як убачається з матеріалів провадження, обвинувачений за попередньою змовою групою осіб вчинив підпал релейних шаф типу ШРУ, що входять до комплексного обладнання станції «Садгора» – регіональної філії «Львівська залізниця», яка є об'єктом критичної інфраструктури, що має важливе народногосподарське та оборонне значення на дільниці Чернівці-Ларга-Жмеринка і призначена для безперешкодного забезпечення перевезення вантажів, в тому числі і стратегічно важливих для держави. Нормальна робота релейних шаф спрямована на забезпечення надійного прийому, відправлення та пропуску поїздів і тому їх знищення чи пошкодження може призвести до непередбачуваних наслідків від затримки прослідування народногосподарських, в тому числі оборонних вантажів до їх втрати чи псування при сході рухомого складу.

Суди попередніх інстанцій, встановивши предмет вчинених дій (підпал релейних шаф) та мету – ослаблення держави, дійшли обґрунтованого висновку про те, що в діях обвинуваченого наявний саме склад злочину, передбачений ч. 2 ст. 113 КК.

Постанова колегії суддів Першої судової палати ККС ВС від 24.02.2026 у справі № 726/3365/24 (провадження № 51-3078км25) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/134881240>

4. Кримінальні правопорушення проти життя та здоров'я особи

4.1. Неналежне виконання професійних обов'язків медичним або фармацевтичним працівником (ст. 140 КК)

4.1.1. Дії лікаря-невропатолога, який під час стаціонарного лікування неврологічного захворювання пацієнтки, не надав належної уваги щоденним скаргам останньої на кашель та хрипи, не оцінив результати аналізів потерпілої, не провів необхідні клінічні обстеження та не залучив лікаря-пульмонолога, виписавши потерпілу з лікарні, що призвело до несвоєчасного виявлення симптомів двосторонньої гнійно-фіброзної пневмонії та спричинило тяжкі наслідки для потерпілої у вигляді її смерті, утворюють склад кримінального правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 140 КК

Обставини справи: лікар невропатолог терапевтичного відділення міської лікарні під час лікування неврологічного захворювання у пацієнтки, яка знаходилася на стаціонарному лікуванні у відділенні терапії, під час щоденних обходів та оглядів останньої, яка пред'являла лікарю скарги щодо погіршення стану здоров'я, а саме: кашель та хрипи, в порушення кваліфікаційних вимог, протоколів надання медичної допомоги, Наказів МОЗ України не надав достатньої оцінки результатам аналізів крові, не провів клінічні обстеження серцево-судинної та легеневої систем, повторні дослідження крові, ЕКГ, не залучив для консультації окуліста, терапевта, ендокринолога при фоновому захворюванні, яке малося у пацієнтки «цукровий діабет», не доповів завідувачу терапевтичної служби (враховуючи можливість у перспективі важкого перебігу захворювання, так звана IV група хворих), не запросив на консилиум лікаря-пульмонолога та згідно з рекомендаціями «Протоколів надання медичної допомоги за спеціальністю «Ппульмонологія», не призначив три обов'язкові дослідження: а) рентгенографія органів грудної клітини у 2-х проєкціях; б) мікробіологічне дослідження мокротиння; в) клінічний аналіз крові, виписавши пацієнтку зі стаціонару міської лікарні, своєчасно не виявивши симптоми на пневмонію. Надалі у пацієнтки розвернулася двостороння очагова гнійно-фіброзна пневмонія з формуванням гострих абсцесів, гнійний трахеобронхіт, що спричинило тяжкі наслідки для останньої у вигляді її смерті.

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: суди попередніх інстанцій визнали винуватим і засудили обвинуваченого за ч. 1 ст. 140 КК.

У касаційній скарзі захисник стверджує про недоведеність винуватості обвинуваченого у вчиненні інкримінованого кримінального правопорушення, оскільки діагноз, з яким перебувала потерпіла в лікарні, встановлено правильно, а наявність у неї пневмонії було визначено лише після смерті.

Позиція ККС: змінено рішення судів попередніх інстанцій в частині призначення покарання.

Обґрунтування позиції ККС: колегія суддів ККС вказала, що незважаючи на невизнання обвинуваченим своєї винуватості, суди попередніх інстанцій визнали неприйнятними його показання про те, що на час виписки з лікарні потерпілої

вона не мала ознак пневмонії, не скаржилася на поганий стан, її діагноз був встановлений правильно, а лікування у відділенні здійснювалося відповідно протоколу.

Такі показання обвинуваченого, зокрема спростовуються поясненнями потерпілої, яка показала, що під час перебування в лікарні її мати почала скаржитися на болі в горлі та задишку. На її переконання, в цей час був упущений момент, коли матері можливо було надати допомогу, лікарі проводили огляд і бачили, що в неї задишка, їй важко дихати, що вона кашляє, а під час виписки з лікарні скаржилася на вказані симптоми.

Посилання сторони захисту на те, що у вироку не наведено мотивів, з яких не взято до уваги пояснення медичних сестер, що підтверджували доводи обвинуваченого про відсутність скарг потерпілої на органи дихання, є безпідставними. Апеляційний суд послався на свідчення допитаних медичних працівників, які вказували, що стан потерпілої був задовільний, скарг вона не висловлювала, однак залишив їх поза увагою, оскільки свідки перебували в підпорядкуванні в обвинуваченого, який мав змогу чинити на них тиск з метою надання таких показань. Крім того, їх свідчення спростовуються показаннями потерпілої, які об'єктивно підтверджуються висновками судово-медичних експертів щодо початку перебігу хвороби. Тобто апеляційний суд обґрунтував свою позицію, надавши оцінку достовірності й обґрунтованості зазначених показань.

Також, спростовуючи показання свідків про те, що на час виписки із лікарні потерпіла почувалась добре, не скаржилась на проблеми із легенями, суд взяв до уваги фактичні дані висновку комісійної судово-медичної експертизи, згідно якого захворювання, яке призвело до настання смерті потерпілої, було декілька днів (48-72 годин), тобто на час виписки це захворювання вже було розвинуте та повинно було мати клінічні прояви.

Аргументи сторони захисту про неповноту судових розглядів, а саме недослідження результатів аналізів крові потерпілої та її історії хвороби, не є предметом касаційного розгляду. Крім того, вказані документи є медичними і їх дослідження потребувало спеціальних знань, а тому згідно з фактичними даними судово-медичних експертів у справі вони були використані експертами, що є цілком логічним. Даних, які би свідчили, що результати аналізів крові та історія хвороби вплинули на висновки судово-медичних експертів, а недослідження вказаних документів - на законність судових рішень у цілому, перевіркою матеріалів кримінального провадження не встановлено.

Суди попередніх інстанцій умотивовано визнали, що показання свідків і фактичні дані, які містяться у висновках експертів та інших письмових матеріалах кримінального провадження, беззаперечно підтверджують винуватість обвинуваченого у неналежному виконанні медичним працівником своїх професійних обов'язків внаслідок недбалого до них ставлення, що спричинило тяжкі наслідки для хворої, і є кримінальним правопорушенням, передбаченим ч. 1 ст. 140 КК.

Постанова колегії суддів Третьої судової палати ККС ВС від 18.03.2026 у справі № 237/2797/16 (провадження № 51-4685км25) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/135083017>

5. Кримінальні правопорушення проти власності

5.1. Шахрайство (ст. 190 КК)

5.1.1. Дії особи, яка шляхом обману, з використанням відповідних додатків і програмного забезпечення, завантажених у мобільний телефон, з метою віддаленого керування відкритими в банку рахунками потерпілого та розпорядження його коштами, здійснила низку фінансових операцій без згоди останнього, розпорядилася чужими для неї грошима як власними і протиправно заволоділа ними, утворюють склад шахрайства (ст. 190 КК)

Обставини справи: обвинувачений шляхом використання мобільних телефонів, невстановлених електронних пристроїв та фінансових номерів потерпілого ідентифікувався через мережу «Інтернет» як потерпілий, здійснив низку фінансових операцій, без згоди потерпілого. Так, обвинувачений видав себе за потерпілого, як власника банківських рахунків та позичальника за кредитними договорами, і за допомогою введення через технічні засоби неправдивої інформації, видавши себе за власника, ввів в оману низку банків і небанківських фінансових установ для заволодіння чужим майном, яке належало потерпілому, чим завдав останньому шкоди на загальну суму 69 820,08 грн.

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: суди попередніх інстанцій визнали винуватим і засудили обвинуваченого за ч. 1 ст. 361, ч. 3 ст. 190 КК.

У касаційній скарзі захисник стверджує, що суди не встановили, яким способом було вчинено інкриміноване засудженому шахрайство.

Позиція ККС: змінено рішення судів попередніх інстанцій в частині призначення покарання.

Обґрунтування позиції ККС: колегія суддів ККС констатувала, що об'єктивна сторона складу кримінального правопорушення, передбаченого ст. 190 КК, полягає в заволодінні чужим майном або придбанні права на нього шляхом обману чи зловживання довірою.

У складі шахрайства обман чи зловживання довірою є самостійними (альтернативними) способами вчинення кримінального правопорушення.

За усталеною судовою практикою обман, як спосіб шахрайського заволодіння чужим майном чи придбання права на таке майно, у його класичному розумінні, є інформаційним впливом з метою введення в оману через повідомлення власнику, особі у фактичному володінні якої перебуває майно або вона має право розпорядитися майном, завідомо неправдивих відомостей, повідомлення яких має вагомим значенням для ухвалення останніми рішення щодо передачі майна, права на майно винуватому, який в такий спосіб прагне протиправно, безповоротно і безоплатно заволодіти чужим для нього майном, а також приховування певних відомостей з такою ж метою, коли винуватий прагне підтримати оману, яка виникла внаслідок інших обставин до його протиправних дій.

Характерною ознакою шахрайства є зовні добровільна передача винному майна чи права на нього власником (володільцем), який діє під впливом омани, викликаної протиправною поведінкою з боку винного, яка й обумовлює похідне

від неї волевиявлення та передачу останньому чужого для нього майна чи права на майно.

Використання засобів дистанційної комунікації (телефон, комп'ютер тощо) суттєво розширює межі можливого протиправного впливу з метою введення в оману уповноваженої особи щодо тих чи інших обставин, які обумовлюють заволодіння чужим майном.

Так, особа шляхом обману, зокрема, за допомогою використання відповідних додатків та програмного забезпечення, завантажених у мобільний телефон з метою віддаленого керування відкритими в банку рахунками та розпорядження коштами, може розпорядитися чужими для неї грошима як власними і протиправно заволодіти ними. У цьому випадку подана особою в такий спосіб завідомо неправдива інформація, яка нібито виходить від власника банківського рахунку, обумовлює можливість розпорядження «як власником» чужими грошима з чужого банківського рахунку.

Колегія суддів ККС вважає правильними висновки судів попередніх інстанцій про те, що в цьому провадженні мав місце обман як спосіб протиправного заволодіння чужим майном, зміст якого полягає в повідомленні неправдивих відомостей за допомогою використання мобільних телефонів та невстановлених електронних пристроїв щодо персональних ідентифікаційних даних власника банківських рахунків та особи позичальника за кредитними договорами («обман в особі»).

Постанова колегії суддів Третьої судової палати ККС ВС від 09.03.2026 справі № 712/6681/23 (провадження № 51-4343км25) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/134881222>

6. Кримінальні правопорушення проти безпеки руху та експлуатації транспорту

6.1. Порушення правил безпеки дорожнього руху або експлуатації транспорту особами, які керують транспортними засобами (ст. 286 КК)

6.1.1. Склад кримінального правопорушення, передбаченого ст. 286 КК, утворює не будь-яке недотримання водієм, який керує транспортним засобом, вимог ПДР, а лише таке, що безпосередньо призвело до зазначених у цій статті суспільно-небезпечних наслідків.

Якщо ні в протоколі огляду місця ДТП, ні в інших джерелах доказів, наявних у матеріалах кримінального провадження, у тому числі й висновках експертів, не встановлене місце наїзду транспортного засобу на пішохода, як і поза розумним сумнівом не встановлено момент виникнення небезпеки для руху водія транспортного засобу та відстань до місця наїзду, а потерпілий перетинав проїзну частину дороги у не встановленому для цього місці, є всі підстави для виправдання водія в наїзді на пішохода, оскільки причинно-наслідковий зв'язок із порушенням водієм вимог пунктів 10.1, 11.4, 12.1, 12.3 та 12.4 ПДР і заподіянням потерпілому тілесних ушкоджень відсутній

Обставини справи: органом досудового розслідування виправданий обвинувачувався у тому, що він, керуючи автомобілем марки «Volkswagen Passat», порушив вимоги пунктів 10.1, 11.4, 12.1, 12.3 та 12.4 ПДР, не переконався у безпечності руху, не обрав безпечну швидкість, не вжив заходів для зменшення швидкості руху аж до зупинки транспортного засобу та, намагаючись уникнути зіткнення з пішоходом шляхом об'їзду зліва, змінив напрямок руху керованого ним автомобіля, перетнув лінію розмітки, яка поділяє транспортні потоки протилежних напрямків (п. 1.3 розділу ПДР), частково виїхав на зустрічну смугу руху та передньою правою частиною автомобіля допустив наїзд на пішохода, який у той момент перетинав проїзну частину справа наліво по ходу руху автомобіля у непризначеному для цього місці.

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: суди попередніх інстанцій визнали невинуватим обвинуваченого ч. 2 ст. 286 КК та виправдали його на підставі п. 3 ч. 1 ст. 373 КПК за відсутністю в його діянні складу кримінального правопорушення.

У касаційній скарзі прокурор стверджує, що апеляційний суд дійшов помилкових висновків про відсутність порушень ПДР з боку водія, які би виступали безпосередньою причиною настання шкідливих наслідків ДТП.

Позиція ККС: залишено без зміни ухвалу апеляційного суду.

Обґрунтування позиції ККС: колегія суддів ККС вказала, що склад кримінального правопорушення, передбаченого ст. 286 КК, утворює не будь-яке недотримання особою, котра керує транспортним засобом, вимог ПДР, а лише таке, що безпосередньо призвело до зазначених у цій статті суспільно-небезпечних наслідків. Причинний зв'язок між діянням і наслідками має місце тоді, коли порушення правил безпеки руху або експлуатації транспорту, допущене винуватою особою, неминуче зумовлює шкідливі наслідки, передбачені ст. 286 КК. Тільки порушення ПДР, які містять у собі реальну можливість настання суспільно небезпечних наслідків і виступають безпосередньою причиною їх настання у кожному конкретному випадку ДТП, є обов'язковою ознакою об'єктивної сторони складу злочину, передбаченого ст. 286 КК.

Як вбачається з матеріалів провадження, водій не мав технічної можливості зупинити автомобіль до смуги руху пішохода з моменту виникнення небезпеки для руху водія, при допустимій для даних дорожніх умов швидкості руху автомобіля (при заданій швидкості руху автомобіля 60-65 км/год), якщо фактична небезпека для цього водія виникла у момент відновлення руху пішохода на відстані 30 м від автомобіля шляхом виконання ним вимог п. 12.3 ПДР. У водія були підстави технічного характеру відступати від вимог пунктів 11.4, 12.3 ПДР та лінії горизонтальної дорожньої розмітки 1.3 в умовах розвитку подій даної ДТП. Із технічної точки зору причиною виникнення події цієї ДТП стала невідповідність дій пішохода нормам вимог пунктів 4.7, 4.8, 4.14 (г, г') ПДР.

Встановити експертним шляхом швидкість автомобіля під керуванням водія виявилось неможливим через відсутність характерних ознак – гальмівного шляху чи слідів гальмування. Як відзначив у своїй ухвалі апеляційний суд, надаючи оцінку

протоколу огляду місця ДТП, останній не містить жодних даних стосовно місця зіткнення, оскільки у ньому відсутні зафіксовані сліди гальмування, а також відсутня фіксація ознак, за якими можна було б точно визначити місце наїзду на потерпілого, що повністю узгоджується з висновками експертів та їх показаннями в процесі судового розгляду в цій частині. Допитані в процесі судового розгляду експерти також ствердили, що ключовою обставиною для встановлення істини у провадженні є дані, на якій відстані потерпілий почав перетинати смугу руху, по якій рухався автомобіль, оскільки саме тоді він створив небезпеку для руху автомобіля. Якщо пішохід почав перетин смуги руху за 30 м до автомобіля, то водій не зміг уникнути зіткнення з ним шляхом застосування екстреного гальмування.

Зважаючи на те, що з моменту виникнення ДТП минуло майже 10 років і можливість здобуття додаткових даних фактично втрачена, у кримінальному провадженні призначено та проведений цілий комплекс експертних досліджень, викликані і допитані судом усі експерти, колегія суддів ККС погоджується з позицією судів попередніх інстанцій, які вважали, що законні підстави для задоволення клопотання прокурора та призначення додаткової комплексної автотехнічної і транспортно-трасологічної експертизи відсутні.

З огляду на те, що ні в протоколі огляду місця ДТП, ні в інших джерелах доказів, наявних у матеріалах кримінального провадження, у тому числі й висновках експертів, не встановлене місце наїзду транспортного засобу на пішохода, як і поза розумним сумнівом не встановлено момент виникнення небезпеки для руху водія транспортного засобу та відстань до місця наїзду, потерпілий перетинав проїзну частину дороги у не встановленому для цього місці, місцевий суд дійшов висновку про необхідність виправдання водія в інкримінованих йому діях, оскільки причинно-наслідковий зв'язок із порушенням водієм вимог пунктів 10.1, 11.4, 12.1, 12.3 та 12.4 ПДР і заподіянням потерпілому тілесних ушкоджень відсутній.

Постанова колегії суддів Першої судової палати ККС ВС від 19.03.2026 у справі № 676/2180/16-к (провадження № 51-1804км23) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/135124543>

7. Кримінальні правопорушення у сфері охорони державної таємниці, недоторканності державних кордонів, забезпечення призову та мобілізації

7.1. Незаконне переправлення осіб через державний кордон України (ст. 332 КК)

7.1.1. Отримання грошових коштів за підготовку перетину державного кордону України за наявності умислу на таку підготовку утворює склад кримінального правопорушення, передбаченого ст. 332 КК, а не шахрайство (ст. 190 КК), навіть якщо жодну особу не було переправлено через державний кордон

Обставини справи: обвинувачений за попередньою змовою групою осіб, з корисливих мотивів, в умовах воєнного стану організував за грошову винагороду в сумі 10 500 доларів США незаконне переправлення чоловіка призовного віку через кордон України, а саме через річку Дністер на територію Республіки Молдови в обхід блок-постів.

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: суди попередніх інстанцій визнали винуватим і засудили обвинуваченого за ч. 3 ст. 332 КК.

У касаційній скарзі захисник просить перекваліфікувати дії підзахисного на ч. 3 ст. 190 КК через відсутність умислу у вчиненні інкримінованого злочину.

Позиція ККС: залишено без зміни рішення судів попередніх інстанцій.

Обґрунтування позиції ККС: колегія суддів ККС вказала, що для правильної кваліфікації кримінального правопорушення у цьому провадженні важливим є встановлення умислу засудженого, чи був він спрямований на об'єкт посягання-грошові кошти (чуже майно) шляхом шахрайства чи на отримання грошових коштів за незаконне переправлення особи через державний кордон України.

Як убачається з матеріалів кримінального провадження, засуджений систематично повідомляв свідку про порядок перетину кордону України в Республіку Молдова, а саме: про необхідність мати гідрокостюм, оскільки перетин буде через річку Дністер; речі, які потрібно з собою брати; подальші дії після перетину; те, що він співпрацював з начальником зміни серед прикордонників, який мав організувати півгодинний коридор для безперешкодного перетину кордону; вартість оплати такої послуги та розподіл грошей, а також момент передачі їх засудженому.

Отже, з урахуванням зазначених дій засудженого з підготовки перетину державного кордону з визначенням часу та місця такого перетину, сум винагороди та її розподіл, залучення інших осіб, все це свідчить, що його умисел був спрямований саме на отримання грошових коштів за організацію незаконного переправлення особи через державний кордон України, а не шахрайське заволодіння коштами за неіснуючу послугу.

Таким чином, у вироку місцевого суду наведено конкретні обставини та спосіб вчинення засудженим кримінального правопорушення, передбаченого ч. 3 ст. 332 КК, а обставина того, що жодну особу, яку він намагався незаконно переправити через державний кордон України, не переправлено, не впливає на кваліфікацію його дій за цією частиною статті.

Постанова колегії суддів Другої судової палати ККС ВС від 10.03.2026 справі № 138/1733/25 (провадження № 51-42км26) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/134833353>

8. Кримінальні правопорушення проти авторитету органів державної влади, органів місцевого самоврядування, об'єднань громадян та кримінальні правопорушення проти журналістів

8.1. Опір представникові влади, працівникові правоохоронного органу, державному виконавцю, приватному виконавцю, члену громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону або військовослужбовцеві, уповноваженій особі Фонду гарантування вкладів фізичних осіб (ст. 342 КК)

8.1.1. Дії особи, яка не зупинилася на вимогу працівників поліції, а в момент затримання чинила опір правоохоронцям, які неодноразово називали себе і демонстрували посвідчення, слід кваліфікувати як опір працівникам правоохоронного органу під час виконання ними службових обов'язків (ст. 342 КК). Відсутність у працівників поліції форменого одягу та розпізнавальних знаків під час затримання особи не виключає усвідомлення нею їх приналежності до правоохоронних органів, якщо вони неодноразово ідентифікували себе словесно та демонстрували посвідчення

Обставини справи: двоє працівників поліції під час виконання своїх службових обов'язків, отримавши оперативну інформацію щодо можливого місця перебування обвинуваченого, прибули за вказаною адресою. Обвинувачений почав втікати, проігнорувавши законну вимогу правоохоронців зупинитися. Коли працівники поліції наздогнали обвинуваченого, він поведився агресивно, активно жестикулював руками, протидіючи у виконанні їх законних вимог. На словесні зауваження правоохоронців обвинувачений не реагував та почав вчиняти активну фізичну протидію і перешкоджати виконання ними своїх службових обов'язків, зокрема, наніс удар правою ногою у ділянку лівої гомілки поліцейського.

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: місцевий суд визнав невинуватим та виправдав обвинуваченого за ч. 2 ст. 342 КК у зв'язку із недоведеністю вчинення ним цього кримінального правопорушення.

Апеляційний суд скасував виправдувальний вирок та ухвалив свій вирок, яким визнав винуватим та засудив обвинуваченого ч. 2 ст. 342 КК.

У касаційній скарзі захисник стверджує, що потерпілі під час затримання обвинуваченого були без форменого одягу, а тому останній не усвідомлював, що перед ним працівники правоохоронного органу.

Позиція ККС: залишено без зміни вирок апеляційного суду.

Обґрунтування позиції ККС: колегія суддів ККС погоджується з судом апеляційної інстанції, що з огляду на комплекс доказів, зібраних у цьому провадженні, слід констатувати, що обвинувачений не міг не усвідомлювати того факту, що проводилось саме його затримання і слідчу дію проводили саме працівники правоохоронного органу, оскільки протоколом огляду відеозапису та безпосередньо самим відеозаписом подій у сукупності із показаннями потерпілих, свідка у судовому засіданні, підтверджується той факт, що потерпілий в момент зустрічі із обвинуваченим повідомив останньому (в контексті показань обох потерпілих фразу: «поліція»), після чого обвинувачений почав втікати. Саме з цього моменту, на переконання колегії суддів ККС, останній зрозумів належність цих осіб до працівників правоохоронного органу, що і стало причиною його раптової втечі з під'їзду та подальшого переслідування його потерпілими.

Крім того, факт усвідомлення належності потерпілих до працівників правоохоронного органу підтвердив допитаний судом апеляційної інстанції свідок, який повідомив, що в ході переслідування обвинуваченого йому неодноразово повідомлялось фраза: «стій, поліція», як і під час затримання останнього і активного

опору таким діям обвинуваченим, під час якого потерпілим були заподіяні тілесні ушкодження. Водночас обвинувачений на слова потерпілих про належність до правоохоронних органів не реагував, не зупинявся, хоч мав таку можливість, продовжував втікати, а після його зупинення, продовжував чинити опір, в ході якого потерпілі отримали тілесні ушкодження, що підтверджується відповідними висновками, детально відображеними у вироку.

Доводи сторони захисту про те, що потерпілі під час затримання обвинуваченого були без форменого одягу колегія суддів ККС не вважає такими, що він не міг не усвідомлювати того факту, що потерпілі належать до працівників правоохоронних органів, враховуючи послідовні їх показання про те, що вони неодноразово повідомляли про це обвинуваченому з моменту зустрічі та демонстрації посвідчення у під'їзді будинку, після чого він раптово почав тікати, а також під час переслідування останнього.

На переконання Верховного Суду, є правильною позиція апеляційного суду, що діяльність правоохоронних органів по розшуку для затримання особи на підставі ухвали суду не може завжди відбуватися гласно із використанням форменого одягу і усіх розпізнавальних знаків правоохоронного органу (ст. 20 Закону «Про Національну поліцію»), оскільки вказане суперечить меті таких розшукових дій і не спрямоване на досягнення бажаного результату.

Постанова колегії суддів Третьої судової палати ККС ВС від 30.03.2026 у справі № 607/1151/23 (провадження № 51-4632км25) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/135349865>

8.2. Підроблення документів, печаток, штампів та бланків, збут чи використання підроблених документів, печаток, штампів (ст. 358 КК)

8.2.1. Поняття офіційного документа у кримінально-правовому розумінні ширше, ніж у процесуальному, тому заява про вчинення злочину може бути предметом кримінального правопорушення, передбаченого ст. 358 КК, коли досліджуються її зовнішні ознаки та спосіб створення

Обставини справи: органом досудового розслідування особа обвинувачувалась у тому, що направила до Генеральної прокуратури України та до НАБУ, як до органу досудового розслідування (до кожного окремо), завідомо підроблені документи з неправдивими відомостями, а саме листи громадської організації «Депутатський контроль», та вчинила завідомо неправдиве повідомлення про вчинення злочину.

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: суди попередніх інстанцій визнали особу невинуватою за ч. 2 ст. 383, частинами 1, 2, 4 ст. 358 КК, та виправдали за відсутністю в її діях складу кримінальних правопорушень.

У касаційній скарзі потерпілий зазначає, що заяви про вчинення кримінального правопорушення на бланку громадської організації «Депутатський контроль», який відповідає критеріям офіційного документа, містять інформацію,

що підтверджує певні події та факти, які здатні спричинити наслідки правового характеру.

Позиція ККС: скасовано ухвалу апеляційного суду і призначено новий розгляд у суді апеляційної інстанції.

Обґрунтування позиції ККС: колегія суддів ККС вказала, що виправдовуючи особу за частинами 1, 2, 4 ст. 358 КК (хоча за обвинувальним актом особі інкримінувалися діяння, передбачені частинами 1, 3, 4 ст. 358 КК), суд першої інстанції, з яким у подальшому погодився й апеляційний суд, дійшов висновку, що інкриміновані підроблені та використані особою документи не спричинили та не могли спричинити наслідки правового характеру у вигляді виникнення, зміни або припинення певних прав та/або обов'язків, що перешкоджає визнанню документів, підробку та використання яких інкримінується особі, офіційними документами та, в свою чергу, виключає можливість притягнення її до відповідальності за ст. 358 КК через відсутність складу кримінального правопорушення.

Разом з цим поза увагою судів попередніх інстанцій залишилося те, що у примітці до ст. 358 КК визначено, що під офіційним документом у цій статті та статтях 357 і 366 цього Кодексу слід розуміти не тільки документи, що містять зафіксовану на будь-яких матеріальних носіях інформацію, яка підтверджує чи посвідчує певні події, явища або факти, які спричинили чи здатні спричинити наслідки правового характеру, а й документи, які можуть бути використані як докази у правозастосовній діяльності, що складаються, видаються чи посвідчуються повноважними (компетентними) особами органів державної влади, місцевого самоврядування, об'єднань громадян, юридичних осіб незалежно від форми власності та організаційно-правової форми, а також окремими громадянами, у тому числі самозайнятими особами, яким законом надано право у зв'язку з їх професійною чи службовою діяльністю складати, видавати чи посвідчувати певні види документів, що складені з дотриманням визначених законом форм та містять передбачені законом реквізити.

Колегія суддів ККС повністю поділяє сталу практику ВС, згідно з якою заява про вчинення злочину не є доказом у кримінальному провадженні, а виступає підставою для відповідного реагування органів досудового розслідування, внесення ними відомостей до ЄРДР за фактами, викладеними в такій заяві.

Проте застосування такої позиції доречно у тих провадженнях, де заява про вчинення кримінального правопорушення виступає не більше як процесуальною підставою для початку досудового розслідування.

Дане кримінальне провадження наочно демонструє, що заяви, подані від імені потерпілого, досліджувалися не у зв'язку з розпочатим досудовим розслідуванням кримінальних правопорушень, про які начебто повідомляв заявник, а як предмет кримінального правопорушення, передбаченого ст. 358 КК, та як носій інформації, на якому зафіксовані відомості, які могли б свідчити про завідомо неправдиве повідомлення про кримінальне правопорушення (ст. 383 КК), тобто

дослідженню піддавалися не тільки інформативне наповнення цих заяв, а й їх зовнішні ознаки та способи створення.

Також колегія суддів ККС зазначає, що зміст поняття цього різновиду офіційного документу є більш широким у кримінально-правовому розумінні, ніж у тлумаченні його поняття у кримінальній процесуальній діяльності, оскільки може охоплювати й інші сфери правозастосування.

Постанова колегії суддів Третьої судової палати ККС ВС від 20.03.2026 у справі № 712/6191/18 (провадження № 51-3351км25) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/135156174>

9. Кримінальні правопорушення проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку

9.1. Воєнні злочини (ст. 438 КК)

9.1.1. Заволодіння військовослужбовцями рф автомобілями потерпілого, позбавлення його волі та вивезення в невідомому напрямку без повідомлення будь-яких правових підстав таких дій, утворюють склад злочину, передбаченого ст. 438 КК. Навіть якщо військовослужбовці рф діяли на виконання наказу свого командира або начальника, такий наказ суперечив положенням міжнародного гуманітарного права і національному законодавству як окупованої держави, так і держави-окупанта

Обставини справи: суд визнав доведеним, що 07.03.2022 в тимчасово окупованому с. Грем'яч Новгород-Сіверського району Чернігівської області засуджений, військовослужбовець збройних сил рф, за попередньою змовою з іншими військовослужбовцями відкрито заволодів автомобілями «Mitsubishi Pajero» та «Ford Tranzit» загальною вартістю 486 800 грн, які належали потерпілому, і, погрожуючи автоматичною зброєю, помістив того до одного з викрадених автомобілів та в супроводі військової бронетехніки вивіз в бік кордону України з рф.

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: суди попередніх інстанцій визнали винуватим і засудили обвинуваченого за ч. 2 ст. 28, ч. 1 ст. 438 КК.

У касаційній скарзі захисник зазначає, що вважає, що стороною обвинувачення не спростовано, що засуджений діяв на виконання наказу, злочинність якого не була для нього очевидною, тому не можна говорити про вчинення злочину і про «попередню змову групою осіб».

Позиція ККС: залишено без зміни рішення судів попередніх інстанцій.

Обґрунтування позиції ККС: колегія судів ККС зазначає, що розумний сумнів не повинен бути суто умоглядним, а має ґрунтуватися на певних установлених судом обставинах або недоведеності важливих для справи обставин, що дає підстави припускати такий розвиток подій, який суперечить версії обвинувачення і який неможливо спростувати наданими сторонами доказами.

У цьому провадженні обставини, встановлені судами попередніх інстанцій не дають підстав припускати дії на виконання законного наказу.

Судами встановлено, що засуджений разом з іншими військовослужбовцями рф, без повідомлення будь-яких правових підстав для своїх дій, позбавили потерпілого свободи і заволоділи автомобілями, після чого вивезли його в невідомому напрямку, не надавши будь-якої інформації або пояснень його дружині, а також без складання жодних документів про ці дії.

Спосіб дій військовослужбовців під час перебування у домоволодінні потерпілих і після цього, особливо той факт, що доля потерпілого до цього часу залишається невідомою, не дають підстав вважати, що військовослужбовці виконували наказ, пов'язаний із законним розслідуванням, а свідчать про класичний приклад насильницького зникнення, вчиненого представниками окупаційної влади.

Навіть якщо військовослужбовці, у тому числі засуджений, діяли на виконання наказу свого командира або начальника, такий наказ очевидно суперечив положенням міжнародного гуманітарного права і національному законодавству як окупованої держави, так і держави окупанта. Тому відповідно до ч. 4 ст. 41 КК засуджений, який діяв у співучасті із іншими військовослужбовцями рф, несе відповідальність за вчинені ним дії на загальних підставах.

Постанова колегії суддів Першої судової палати ККС ВС від 17.03.2026 у справі № 739/772/24 (провадження № 51-2759км25) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/135082990>

РОЗДІЛ IV. ЗАСТОСУВАННЯ НОРМ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ПРАВА УКРАЇНИ

I. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

1. Суд, сторони та інші учасники кримінального провадження

1.1. Керівник органу досудового розслідування (ст. 39 КПК)

1.1.1. Начальник відділення органу Національної поліції визнається керівником органу досудового розслідування, який діє в межах своїх повноважень, а тому відповідно до положень п. 1 ч. 2 ст. 39 та ч. 1 ст. 214 КПК може призначати слідчого у кримінальному провадженні

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: суди попередніх інстанцій визнали винуватим і засудили обвинуваченого за ч. 1 ст. 309, ч. 2 ст. 307 КК.

У касаційних скаргах захисник та засуджений вказують, що слідчий, який здійснював досудове розслідування у кримінальному провадженні, був призначений начальником відділення розслідування злочинів загальної кримінальної спрямованості слідчого відділу районного відділу поліції, який не являється керівником органу досудового розслідування за визначенням п. 8 ч. 1 ст. 3 КПК, а тому досудове розслідування здійснювалось неуповноваженим слідчим.

Позиція ККС: змінено рішення судів попередніх інстанцій в частині кваліфікації діяння обвинуваченого за одним з епізодів.

Обґрунтування позиції ККС: колегія суддів ККС вказала, що згідно із положеннями п. 1 ч. 2 ст. 39 та ч. 1 ст. 214 КПК визначати слідчого, який здійснюватиме досудове розслідування, належить до компетенції керівника органу досудового розслідування. Відповідно до п. 8 ч. 1 ст. 3 КПК (у редакції станом на дату ухвалення рішення про призначення слідчого) керівник органу досудового розслідування – начальник Головного слідчого управління, слідчого управління, відділу, відділення органу Національної поліції, органу безпеки та заступники зазначених посадових осіб, які діють у межах своїх повноважень, перший заступник або заступник Директора Державного бюро розслідувань, заступник директора територіального управління Державного бюро розслідувань, керівник Головного слідчого управління, слідчого управління, відділу органу Державного бюро розслідувань, керівник Головного підрозділу детективів, підрозділу детективів, відділу детективів органу Бюро економічної безпеки України, керівник Головного підрозділу детективів, підрозділу детективів, відділу детективів, підрозділу внутрішнього контролю Національного антикорупційного бюро України, а також заступники зазначених посадових осіб, які діють у межах своїх повноважень.

Таким чином, у змісті вказаної норми закону, крім іншого, передбачено, що керівником органу досудового розслідування визнається і начальник відділення органу Національної поліції, який діє у межах своїх повноважень.

Як вбачається з матеріалів кримінального провадження, начальник відділення розслідування злочинів загальної кримінальної спрямованості слідчого відділу районного відділу поліції постановою серед групи слідчих у кримінальному провадженні визначив старшим слідчим слідчого, який проводив досудове розслідування у кримінальному провадженні. З огляду на це колегія суддів ККС не вбачає підстав для висновку, що слідчий був визначений у кримінальному провадженні неуповноваженою особою.

Постанова колегії суддів Третьої судової палати ККС ВС від 11.03.2026 у справі № 742/502/24 (провадження № 51-3381км25) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/134881185>

1.2. Відмова від захисника або його заміна (ст. 54 КПК)

1.2.1. Особа, що отримує безоплатну вторинну правову допомогу, не може на власний розсуд вимагати від суду заміни захисника за призначенням з особистих мотивів за відсутності обґрунтованих підстав для цього

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: суди попередніх інстанцій визнали винуватим і засудили обвинуваченого за ч. 3 ст. 187 КК.

У касаційній скарзі обвинувачений вважає, що апеляційний суд порушив його право на захист, оскільки безпідставно не задовольнив його клопотання про залучення іншого захисника.

Позиція ККС: залишено без зміни рішення судів попередніх інстанцій.

Обґрунтування позиції ККС: колегія суддів ККС зазначила, що з матеріалів провадження вбачається, що обвинувачений під час судового розгляду апеляційному порядку заявив усне клопотання про заміну захисника, призначеного на підставі

доручення, мотивуючи тим, що адвокат лише номінально виконувала свої функції захисника, а тому він відмовляється від неї та просить апеляційний суд призначити іншого захисника для надання безоплатної правової допомоги.

При цьому обвинувачений вказав, що його близькі родичі мають намір укласти договір правової допомоги з іншим адвокатом. На запитання головної судді апеляційного суду щодо підстав відмови від захисника обвинувачений не навів жодних аргументів стосовно неналежного забезпечення його захисту адвокатом.

Апеляційний суд надав обвинуваченому можливість і час для укладення договору правової допомоги з іншим захисником для участі в цьому кримінальному провадженні. Однак надалі в судовому засіданні апеляційного суду обвинувачений не надав суду інформацію про наявність укладеної угоди з іншим адвокатом, який діяв би в його інтересах під час розгляду провадження у апеляційному суді. З огляду на зазначене ухвалою суду апеляційної інстанції відмовлено в задоволенні вказаного клопотання обвинуваченого.

Крім того, суд апеляційної інстанції в ухвалі звернув увагу на положення ч. 1 ст. 13 Закону «Про безоплатну правову допомогу», якими передбачено, що безоплатна вторинна правова допомога – це вид державної гарантії, що полягає у створенні рівних можливостей для доступу до правосуддя. Під час реалізації цієї державної гарантії особа позбавлена можливості вільно обирати собі захисника, оскільки на підставі ст. 49 КПК захисник такій особі призначається за постановою слідчого/прокурора або ухвалою судді чи суду. Тому особа, що отримує безоплатну вторинну правову допомогу, не може на власний розсуд вимагати від суду заміни захисника за призначенням з особистих мотивів за відсутності обґрунтованих підстав для цього.

Колегія суддів ККС погодилася з такими висновками апеляційного суду. При цьому доводи касаційної скарги про те, що обвинувачений просив замінити захисника з підстави неузгодженої правової позиції сторони захисту, є необґрунтованими, оскільки зі змісту матеріалів кримінального провадження, а саме звукозапису судових засідань в апеляційному суді, змісту клопотання засудженого, пояснень адвоката про те, що їй невідомі причини її заміни обвинуваченим, не вбачається того, що замінити захисника за призначенням обвинувачений просив саме з таких підстав.

Постанова колегії суддів Першої судової палати ККС ВС від 19.03.2026 у справі № 128/951/21 (провадження № 51-1570км25) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/135234973>

2. Докази і доказування

2.1. Докази (ст. 84 КПК)

2.1.1. КПК не містить заборони щодо встановлення тих чи інших обставин на підставі сукупності непрямих (стосовно конкретного факту) доказів, які хоча й безпосередньо не вказують на відповідну обставину, але підтверджують її поза розумним сумнівом на основі логічного аналізу їх сукупності та взаємозв'язку. Відсутність безпосередніх очевидців моменту заподіяння потерпілому ножового поранення не є підставою

для відхилення показань свідків, які вказували на обвинуваченого як на особу, яку вони бачили в переході з ножом у руках, безпосередньо перед виявленням потерпілого, що має значення для доведення факту вчинення злочину конкретною особою

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: суди попередніх інстанцій визнали особу невинуватою у пред'явленому обвинуваченні за п. 6 ч. 2 ст. 115 КК і виправдали у зв'язку з недоведеністю, що кримінальне правопорушення вчинене нею.

У касаційній скарзі прокурор стверджує, що фактичні обставини, встановлені з показань свідків, залишилися без оцінки суду апеляційної інстанції.

Позиція ККС: скасовано ухвалу апеляційного суду і призначено новий розгляд у суді апеляційної інстанції.

Обґрунтування позиції ККС: колегія суддів ККС встановила, що апеляційний суд, відхиляючи показання свідків, погодився з висновком місцевого суду з тих підстав, що свідки не були очевидцями безпосереднього моменту вчинення кримінального правопорушення.

Колегія суддів ККС вказала, що КПК не містить заборони щодо встановлення тих чи інших обставин на підставі сукупності непрямих (стосовно конкретного факту) доказів, які хоча й безпосередньо не вказують на відповідну обставину, але підтверджують її поза розумним сумнівом на основі логічного аналізу їх сукупності та взаємозв'язку.

Доказування тих чи інших обставин злочину, як правило, ґрунтується не на одному чи кількох прямих доказах, а на сукупності всіх, у тому числі непрямих, доказів. Саме з урахуванням такого аналізу та оцінки всіх доказів і робиться висновок про доведеність поза розумним сумнівом або недоведеність (згідно із цим стандартом доказування) факту вчинення злочину конкретною особою.

З огляду на викладене колегія ККС зазначила, що з урахуванням обставин цього кримінального провадження сама по собі відсутність безпосередніх очевидців моменту заподіяння потерпілому ножового поранення не могла бути достатньою підставою для відхилення показань свідків як таких, що не мають значення для доведення обвинувачення.

Водночас прокурор звертав увагу на узгодженість показань цих свідків у частині того, що під час події у підземному переході інших осіб не було, а також на те, що обидва свідки вказували на обвинуваченого як на особу, яку вони бачили в переході з ножом у руках безпосередньо перед виявленням потерпілого з ножовим пораненням.

Сторона обвинувачення акцентувала на показаннях свідка про те, що він бачив обвинуваченого біля потерпілого в той момент, коли останній уже лежав у переході, а обвинувачений витирив ніж від крові та ховав його до пакета. Однак цим показанням апеляційний суд належної оцінки не надав, зокрема не зазначив, з яких підстав відкидає або вважає їх непереконливими, та не оцінив їх у сукупності з іншими доказами, згідно з правилами, передбаченими у ст. 94 КПК.

Також суд апеляційної інстанції лише узагальнено зазначив, що показання свідка не підтверджують доводів сторони обвинувачення, пославшись, що він не був свідком самої події кримінального правопорушення. Водночас суд не навів переконливих мотивів оцінки цих показань у взаємозв'язку із іншими даними, на які посилалися у свої доводах сторона обвинувачення щодо причетності особи до інкримінованого кримінального правопорушення.

Крім того, апеляційний суд не перевінив у необхідному обсязі твердження прокурора про те, що висновок місцевого суду щодо недоведеності обвинувачення зроблено без належної оцінки всієї сукупності доказів (показань свідків, письмових доказів, результатів огляду місця події, даних судово-медичних досліджень та відеозаписів з камер спостереження) та без урахування їх взаємозв'язку. Натомість суд практично повторив висновок місцевого суду про недостатність кожного доказу окремо, не з'ясувавши, чи не набувають вони іншого доказового значення у взаємозв'язку між собою.

Постанова колегії суддів Третьої судової палати ККС ВС від 25.03.2026 у справі № 752/2303/19 (провадження № 51-3532км25) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/135235043>

2.2. Висновок експерта (ст. 101 КПК)

2.2.1. Саме по собі посилання суду на положення відомчих нормативних актів без встановлення порушення вимог КПК та без з'ясування підстав для проведення експертизи не може бути достатньою підставою для визнання її недопустимим доказом у розумінні положень ст. 87 КПК

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: суди попередніх інстанцій визнали винуватими і засудили обвинувачених за ч. 3 ст. 185 КК.

У касаційній скарзі прокурор не погоджується з позицією суду щодо визнання недопустимим висновку експерта, складеного за результатами судової експертизи відео-, звукозапису, з огляду на нібито грубе порушення порядку призначення експертизи, зокрема, суд послався на те, що орган досудового розслідування приховав аналогічний висновок експерта іншої експертної установи, не відкрив стороні захисту матеріалів, які були предметом дослідження, а також порушив право на захист під час призначення вказаної експертизи.

Позиція ККС: скасовано ухвалу апеляційного суду та призначено новий розгляд у суді апеляційної інстанції.

Обґрунтування позиції ККС: колегія суддів ККС зазначила, що суди попередніх інстанцій, визнаючи зазначений висновок експерта недопустимим доказом, послалися на порушення порядку призначення експертизи і положення Інструкції про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень, затвердженої наказом Міністерства юстиції України від 08.10.1998 № 53/5, відповідно до яких у разі необхідності має призначатися додаткова або повторна експертиза.

Водночас суд не зазначив, які саме норми кримінального процесуального закону порушено під час призначення чи проведення відповідної експертизи.

Крім того, суд апеляційної інстанції не обґрунтував, яким чином зазначені судом обставини призвели або могли призвести до істотного порушення прав і свобод учасників кримінального провадження чи вплинули на достроковість отриманого доказу.

Саме по собі посилання на положення відомчих нормативних актів без встановлення порушення вимог кримінального процесуального закону та не з'ясування підстав для проведення таких експертиз не може бути достатньою підставою для визнання доказу недопустимим у розумінні положень ст. 87 КПК.

Постанова колегії суддів Першої судової палати ККС ВС від 19.03.2026 у справі № 332/3071/21 (провадження № 51-5423км24) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/135235065>

3. Фіксування кримінального провадження. Процесуальні рішення

3.1. Додатки до протоколів (ст. 105 КПК)

3.1.1. Вилучена в ході оперативної закупки психотропна речовина не є додатком до протоколу в розумінні ст. 105 КПК, а є речовим доказом

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: суди попередніх інстанцій визнали винуватим і засудили обвинуваченого за ч. 1 ст. 309, ч. 2 ст. 307 КК.

У касаційних скаргах захисник і засуджений вказують, що до протоколу про результати контролю за вчиненням кримінального правопорушення не була долучена придбана у ході оперативної закупки психотропна речовина як додаток до нього.

Позиція ККС: змінено рішення судів попередніх інстанцій в частині кваліфікації діяння обвинуваченого за одним з епізодів.

Обґрунтування позиції ККС: колегія суддів ККС вказала, що відповідно до вимог ст. 105 КПК додатками до протоколу можуть бути: спеціально виготовлені копії, зразки об'єктів, речей і документів; письмові пояснення спеціалістів, які брали участь у проведенні відповідної процесуальної дії; стенограма, аудіо-, відеозапис процесуальної дії; фототаблиці, схеми, зліпки, носії комп'ютерних даних та інші матеріали, які пояснюють зміст протоколу.

Тому вилучена психотропна речовина не є додатком до протоколу в розумінні вказаної статті, а є речовим доказом.

Постанова колегії суддів Третьої судової палати ККС ВС від 11.03.2026 у справі № 742/502/24 (провадження № 51-3381км25) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/134881185>

II. ДОСУДОВЕ РОЗСЛІДУВАННЯ

4. Слідчі (розшукові) дії

4.1. Обшук (ст. 234 КПК)

4.1.1. Проведення обшуку транспортного засобу, який знаходиться в гаражі з відкритими воротами, з урахуванням того, що до проведення обшуку були відсутні

підстави вважати, що автомобіль перебуватиме саме в гаражі, не може автоматично вважатися несанкціонованим проникненням до іншого володіння особи

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: суди попередніх інстанцій визнали особу невинуватою у пред'явленому обвинуваченні за ч. 3 ст. 368 КК та виправдали.

У касаційній скарзі прокурор стверджує про поспішність висновків судів стосовно того, що така слідча дія як обшук транспортного засобу була проведена внаслідок несанкціонованого проникнення до гаража, де був автомобіль, обшук якого надалі проведено.

Позиція ККС: скасовано ухвалу апеляційного суду і призначено новий розгляд у суді апеляційної інстанції.

Обґрунтування позиції ККС: колегія суддів ККС вказала, що апеляційний суд не провів належного аналізу відеозапису обшуку транспортного засобу, який міститься в матеріалах провадження, згідно з яким гаражні ворота повністю відкриті.

Отже, за обставин цього кримінального провадження саме перебування транспортного засобу під час його обшуку в гаражі не підтверджує автоматично факту несанкціонованого проникнення до іншого володіння особи. При цьому доречно наголосити на тому, що до безпосереднього проведення обшуку транспортного засобу були відсутні підстави вважати, що автомобіль перебуватиме саме в гаражі.

Колегія суддів ККС звертає увагу на те, що із матеріалів кримінального провадження убачається, що було проведено саме обшук транспортного засобу, за результатами чого складено відповідний протокол уповноваженою на те особою. Дозвіл на проведення вказаної слідчої дії було санкціоновано ухвалою слідчого судді.

Постанова колегії суддів Другої судової палати ККС ВС від 17.03.2026 у справі № 274/301/15-к (провадження № 51-4952км25) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/135000639>

5. Негласні слідчі (розшукові) дії

5.1. Контроль за вчиненням злочину (ст. 271 КПК)

5.1.1. У матеріалах кримінального провадження має міститися інформація про походження грошових коштів, які використовувалися під час контролю за вчиненням злочину. Ці кошти можуть бути як отримані зі спеціальних фондів органів правопорядку, так і надані особисто заявниками. Використання особистих коштів під час проведення НСРД у виді контролю за вчиненням кримінального правопорушення автоматично не обумовлює недопустимості фактичних даних щодо видачі грошових коштів чи результатів такої НСРД

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: суди попередніх інстанцій визнали винуватим і засудили обвинуваченого за ч. 1 ст. 309, ч. 2 ст. 307 КК.

У касаційних скаргах захисник та засуджений зазначають, що на оперативні закупки у цьому кримінальному провадженні було витрачено 1 800 грн, тоді як за повідомленням управління поліції при проведенні оперативних закупок у цій справі було використано 4 400 грн, однак матеріали провадження не містять інформації про те, на які цілі було витрачено інші кошти. Окрім того, клопотання щодо витребування інформації про вказані кошти було надано й місцевому суду, який без достатнього мотивування відмовив у його задоволенні.

Позиція ККС: змінено рішення судів попередніх інстанцій в частині кваліфікації діяння обвинуваченого за одним з епізодів.

Обґрунтування позиції ККС: колегія суддів ККС вказала, що у матеріалах кримінального провадження має міститися інформація про походження грошових коштів, які використовувалися під час контролю за вчиненням кримінального правопорушення. Ці кошти можуть бути як отримані зі спеціальних фондів органів правопорядку, так і надані особисто заявниками. Використання особистих коштів під час проведення НСРД у виді контролю за вчиненням кримінального правопорушення автоматично не обумовлює недопустимості фактичних даних щодо видачі грошових коштів чи результатів НСРД.

З метою реалізації уповноваженими особами приписів КПК ухвалено й діють спеціальні нормативні акти, які встановлюють підстави та порядок отримання працівниками правоохоронних органів грошових коштів за рахунок видатків спеціального призначення у кримінальному провадженні.

Водночас за приписами ст. 91 КПК джерело походження грошей, які використовуються під час оперативної закупки, не входить у предмет доказування у кримінальних провадженнях щодо правопорушення, передбаченого ст. 307 КК.

Приписи статей 103–105, 233, 252 КПК стосовно фіксації ходу і результатів НСРД також не вимагають від органу досудового розслідування зазначати джерело походження грошей як платіжного засобу, який використовується під час проведення слідчих дій, спрямованих на отримання (збирання) доказів або перевірку вже отриманих доказів у конкретному кримінальному провадженні. Не містять таких вимог і приписи статей 246, 271 КПК.

Стосовно коштів у більшій сумі, які були виділені для проведення НСРД у провадженні, однак не були використані, й про них немає даних у матеріалах провадження, колегія суддів ККС вбачає, що ці обставини не мають істотного значення, оскільки перебувають за межами висунутого засудженому обвинувачення.

Постанова колегії суддів Третьої судової палати ККС ВС від 11.03.2026 у справі № 742/502/24 (провадження № 51-3381км25) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/134881185>

6. Закінчення досудового розслідування

6.1. Закриття кримінального провадження та провадження щодо юридичної особи (ст. 284 КПК)

6.1.1. **Обов'язковою умовою визнання судом кримінального правопорушення таким, що пов'язане з домашнім насильством, незалежно від його родового чи безпосереднього об'єкта, є відображення зазначеного у формулюванні обвинувачення із встановленням органами досудового розслідування відповідних фактичних обставин (ступінь родинних відносин або спорідненості).**

Враховуючи, що поняття «співмешкання» автоматично і безумовно не свідчить про те, що особи перебувають у сімейних або близьких відносинах у розумінні приписів Закону № 2229-VIII, посилання на вчинення кримінального правопорушення стосовно «співмешканки» не створює належного підґрунтя до висновку, що кримінальне правопорушення пов'язане з домашнім насильством

Обставини справи: обвинувачений на ґрунті раптово виниклого словесного конфлікту із співмешканкою, долонею завдав їй один удар в обличчя, спричинивши легкі тілесні ушкодження.

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: місцевий суд заклав кримінальне провадження за обвинуваченням особи у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 125 КК, на підставі п. 7 ч. 1 ст. 284 КПК у зв'язку з відмовою потерпілої від обвинувачення. Апеляційний суд цю ухвалу залишив без зміни.

У касаційній скарзі прокурор стверджує, що обвинувачений вчинив кримінальне правопорушення, передбачене ч. 1 ст. 125 КК, щодо своєї співмешканки, тому це кримінальне правопорушення є таким, що пов'язане з домашнім насильством, і за правилами п. 7 ч. 1 ст. 284 КПК не може бути закрите у зв'язку із відмовою потерпілої від обвинувачення у кримінальному провадженні у формі приватного обвинувачення.

Позиція ККС: залишено без зміни рішення судів попередніх інстанцій.

Обґрунтування позиції ККС: колегія суддів ККС вказала, що норма, передбачена в ч. 1 ст. 125 КК, якщо в конкретному провадженні йдеться про інкримінування особі вчинення цього кримінального правопорушення як пов'язаного із домашнім насильством, має характер як відсильної, так і бланкетної, оскільки вимагає звернутися до приписів ст. 126-1 КК (Домашнє насильство) та Закону № 2229-VIII щодо з'ясування юридично вагомих ознак потерпілого як адресата застосування насильства, яким є подружжя чи колишнє подружжя або інша особа, з якою винний перебуває (перебував) у сімейних або близьких відносинах у розумінні приписів ст. 1 вказаного Закону.

Кримінальний процесуальний закон, закон України про кримінальну відповідальність та інше дотичне до з'ясування поняття «домашнє насильство» законодавство не містять такого поняття як «співмешканка». Слово «співмешканка» в аспекті встановлення юридичних ознак «домашнього насильства» у фактично вчиненому діянні жодним чином не впливає на правову складову висунутого обвинувачення, адже фактично є словом житейського змісту і значення, використання якого не розкриває юридичних ознак вказаного поняття.

Сам факт посилання на вчинення правопорушення стосовно «співмешканки» не створює належного підґрунтя до висновку, що сторона захисту мала підстави до захисту від обвинувачення як такого, що пов'язане із звинуваченням у застосуванні домашнього насильства. До того ж, «співмешкання» автоматично і безумовно не свідчить про те, що особи перебувають у сімейних або близьких відносинах в розумінні приписів Закону № 2229-VIII. Водночас такі обставини мають бути достатньо конкретизовані у обвинувальному акті як такі, що підлягають доказуванню.

Отже, обов'язковою умовою визнання судом кримінального правопорушення незалежно від його родового чи безпосереднього об'єкта пов'язаним із домашнім насильством, є відображення зазначеного у формулюванні обвинувачення із встановленням органами досудового розслідування відповідних фактичних обставин (ступінь родинних відносин або спорідненості). За відсутності цього гарантоване право на захист буде істотно порушено.

Натомість обвинувальний акт в цьому провадженні такої належної конкретизації не містить. За таких обставин, колегія суддів вважає, що суд першої інстанції дійшов обґрунтованого висновку про закриття кримінального провадження на підставі п. 7 ч. 1 ст. 284 КПК у зв'язку з відмовою потерпілої від обвинувачення.

Постанова колегії суддів Третьої судової палати ККС ВС від 25.03.2026 у справі № 135/1128/25 (провадження № 51-4420км25) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/135274865>

7. Особливості досудового розслідування кримінальних проступків

7.1. Клопотання прокурора про розгляд обвинувального акта у спрощеному провадженні (ст. 302 КПК)

7.1.1. Дотримання умов, передбачених ст. 302 КПК, з боку сторони обвинувачення дозволяє суду розглядати обвинувальний акт у спрощеному порядку без проведення судового розгляду в судовому засіданні. Тобто виклик ні обвинуваченої особи, ні інших учасників кримінального провадження не здійснюється, адже в цьому і полягає спрощеність такого судового розгляду

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: суди попередніх інстанцій визнали винуватою і засудили обвинувачену за ч. 3 ст. 389 КК.

У касаційній скарзі захисник наводить аргументи про те, що місцевий суд не повідомив обвинувачену про дату судового засідання, чим обмежив її право на доступ до суду.

Позиція ККС: залишено без зміни рішення судів попередніх інстанцій.

Обґрунтування позиції ККС: колегія суддів ККС зазначила, що як вбачається з матеріалів кримінального провадження, обвинувальний акт щодо обвинуваченої було розглянуто місцевим судом на підставі положень ст. 302 КПК.

Частиною 1 ст. 302 КПК передбачено, що встановивши під час досудового розслідування, що підозрюваний беззаперечно визнав свою винуватість, не оспорує встановлені досудовим розслідуванням обставини і згоден з розглядом

обвинувального акта за його відсутності, а потерпілий, представник юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження, не заперечують проти такого розгляду, прокурор має право надіслати до суду обвинувальний акт, в якому зазначає клопотання про його розгляд у спрощеному порядку без проведення судового розгляду в судовому засіданні.

Частина 2 ст. 302 КПК передбачає передумови такого розгляду, зокрема те, що:

1) слідчий, дізнавач, прокурор зобов'язаний роз'яснити підозрюваному, потерпілому, представнику юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження: (1-1) зміст встановлених досудовим розслідуванням обставин; (1-2) те, що у разі надання згоди на розгляд обвинувального акта у спрощеному порядку вони будуть позбавлені права оскаржувати вирок в апеляційному порядку з підстав розгляду провадження за відсутності учасників судового провадження, недослідження доказів у судовому засіданні або з метою оспорити встановлені досудовим розслідуванням обставини;

2) слідчий, дізнавач, прокурор зобов'язаний впевнитися у добровільності згоди підозрюваного, потерпілого та представника юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження, на розгляд обвинувального акта у спрощеному провадженні.

Дотримання вказаних умов з боку сторони обвинувачення дозволяє суду розглядати обвинувальний акт без проведення судового розгляду в судовому засіданні. Тобто виклик ні обвинуваченої особи, ні інших учасників кримінального провадження не здійснюється, адже в цьому і полягає спрощеність такого судового розгляду.

У цьому кримінальному провадженні наведених положень КПК було дотримано. Адже у матеріалах провадження є заява обвинуваченої про визнання нею винуватості, згоду із встановленими досудовим розслідуванням обставинами, ознайомлення із обмеженням права на апеляційне оскарження та згоду на розгляд обвинувального акту у спрощеному порядку.

Вказана заява підписана захисником та засудженою на кожному аркуші без будь-яких зауважень, заяв, скарг та клопотань з боку сторони захисту.

Тобто правила, регламентовані ст. 302 КПК, у цьому провадженні були дотримані, а засуджена та її захисник надали згоду на спрощений розгляд обвинувального акта щодо неї без проведення судового розгляду в судовому засіданні.

Постанова колегії суддів Першої судової палати ККС ВС від 24.03.2026 у справі № 641/2247/25 (провадження № 51-4543км25) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/135309517>

8. Оскарження рішень, дій чи бездіяльності під час досудового розслідування

8.1. Ухвали слідчого судді, які можуть бути оскаржені під час досудового розслідування (ст. 309 КПК)

8.1.1. Ухвала слідчого судді про звернення застави в дохід держави не входить до переліку ухвал слідчих суддів, які під час досудового розслідування можуть бути оскаржені в апеляційному порядку

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: слідчий суддя застосував до підозрюваного запобіжний захід у вигляді тримання під вартою з можливістю внесення застави у розмірі 750 000 грн. У зв'язку із внесенням застави підозрюваного звільнено з-під варти. Надалі ухвалою слідчого судді звернуто в дохід держави та зараховано до спеціального фонду Державного бюджету України заставу в розмірі 750 000 грн, та обрано підозрюваному запобіжний захід у виді тримання під вартою. Представник заставодавця подав апеляційну скаргу. Апеляційний суд повернув її особі, яка її подала, з підстави, передбаченої п. 2 ч. 3 ст. 399 КПК.

У касаційній скарзі представник заставодавця не погоджується з висновком апеляційного суду про те, що законодавчо не передбачено право заставодавця чи його представника оскаржити в апеляційному порядку постановлене слідчим суддею судове рішення про застосування запобіжного заходу у будь-якій його частині, що вказані кримінальним процесуальним законом негативні наслідки для заставодавця роз'яснюються останньому при застосуванні відповідного запобіжного заходу, а тому є очікуваними для нього.

Позиція ККС: залишено без зміни ухвалу апеляційного суду.

Обґрунтування позиції ККС: колегія суддів ККС вказала, що оскарженим в цьому провадженні в апеляційному порядку рішенням слідчого судді було послідовно вирішено два окремих самостійних питання:

по-перше, про звернення застави в розмірі 750 000 грн у дохід держави та зарахування її до спеціального фонду Державного бюджету України;

по-друге, про обрання запобіжного заходу у виді тримання під вартою підозрюваного.

Порядки вирішення вказаних питань регулюються хоча і взаємопов'язаними нормами кримінального процесуального закону, проте вони мають різні підстави, відрізняються за предметом доказування та процесуальними наслідками, з огляду на що апеляційний суд обґрунтовано виходив із того, що постановлене слідчим суддею рішення поєднує в собі вирішення слідчим суддею відмінних за правовою природою питань, щодо оскарження результатів вирішення яких в законі визначено окремі процесуальні порядки.

Так, у ч. 3 ст. 392 КПК визначено, що в апеляційному порядку можуть бути оскаржені ухвали слідчого судді у випадках, передбачених цим Кодексом.

Перелік ухвал слідчих суддів, які під час досудового розслідування можуть бути оскаржені в апеляційному порядку, передбачений ч. 3 ст. 307, частинами 1, 2 ст. 309 КПК.

Ухвала слідчого судді про звернення застави в дохід держави не входить до переліку ухвал слідчих суддів, які під час досудового розслідування можуть бути

оскаржені в апеляційному порядку. Крім того, приписами ст. 182 КПК також не передбачено оскарження ухвали про звернення застави в дохід держави.

Повертаючи апеляційну скаргу, суд апеляційної інстанції вмотивовано зазначив, що ухвалу слідчого судді оскаржено лише в частині звернення застави в дохід держави, що положеннями кримінального процесуального закону не передбачено. Приписи статей 307, 309 КПК визначають вичерпний перелік ухвал слідчих суддів, які можуть бути оскаржені в апеляційному порядку. Заперечення проти інших ухвал, відповідно до ч. 3 ст. 309 КПК можуть бути подані під час підготовчого провадження в суді.

При цьому, ухвала слідчого судді про застосування запобіжного заходу у виді тримання під вартою в силу приписів ст. 309 КПК може бути оскаржена в апеляційному порядку під час досудового розслідування.

Отже, з огляду на положення наведених правових норм, законодавчо невизначено право заставодавця чи його представника оскаржити в апеляційному порядку постановлене слідчим суддею судове рішення про застосування запобіжного заходу у будь-якій його частині.

Постанова колегії суддів Третьої судової палати ККС ВС від 26.03.2026 у справі № 643/5763/25 (провадження № 51-4818км25) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/135274873>

III. СУДОВЕ ПРОВАДЖЕННЯ У ПЕРШІЙ ІНСТАНЦІЇ

9. Судовий розгляд

9.1. Визначення обсягу доказів, що підлягають дослідженню, та порядку їх дослідження (ст. 349 КПК)

9.1.1. Якщо обставина, яка підлягає доказуванню у кримінальному провадженні, заперечується стороною, то підстави для застосування спрощеної процедури судового розгляду, передбаченої ч. 3 ст. 349 КПК, у цій частині відсутні

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: суди попередніх інстанцій визнали винуватим і засудили обвинуваченого за ст. 336 КК.

У касаційній скарзі захисник, наводячи детальні доводи, які зводяться до порушення судом першої інстанції положень ч. 3 ст. 349 КПК, серед іншого, стверджує, що обвинувачений визнав свою винуватість частково; отримавши ствердну відповідь від обвинуваченого щодо усвідомлення обов'язку явки за повісткою, головуючий суддя озвучив власну думку про те, що останній визнає вину в повному обсязі, при цьому зазначив про неважливість мотивів вчиненого, чим порушив ст. 91 КПК, що негативно позначилося на обсязі доказів, які підлягають дослідженню.

Позиція ККС: скасовано рішення суді попередніх інстанцій та призначено новий розгляд у суді першої інстанції.

Обґрунтування позиції ККС: колегія суддів ККС вказала, що, виходячи зі змісту ч. 3 ст. 349 КПК, якщо обставина, яка підлягає доказуванню

у кримінальному провадженні, заперечується стороною, відсутні підстави для застосування спрощеної процедури судового розгляду в цій частині.

Місцевий суд наведених вимог кримінального процесуального закону належним чином не дотримався.

Як убачається з аудіозапису судового засідання, обвинувачений спочатку визнавав свою винуватість у вчиненні інкримінованого йому кримінального правопорушення частково, а згодом хоча і визнав повністю, однак пояснив мотиви ухилення від призову на військову службу під час мобілізації, на особливий період, наявністю перешкод для мобілізації, а саме здійсненням ним догляду за бабою, яка є особою з інвалідністю 1 групи, та незадовільним станом його здоров'я.

Під час судового розгляду обвинувачений, надаючи показання про наявність обставин, з огляду на які він ухилився від призову на військову службу під час мобілізації, на особливий період, фактично не погодився з мотивом вчинення кримінального правопорушення, зазначеним в обвинувальному акті, тобто не визнав своєї вини в повному обсязі.

За таких обставин, ухваливши рішення про можливість проведення розгляду справи в порядку ч. 3 ст. 349 КПК, тобто без дослідження доказів у цій частині, суд першої інстанції допустив порушення вимог кримінального процесуального закону, яке, на думку колегії суддів ККС, є істотним.

Постанова колегії суддів Першої судової палати ККС ВС від 19.03.2026 у справі № 706/1190/24 (провадження № 51-1939км25) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/135309491>

9.2. Допит свідка (ст. 352 КПК)

9.2.1. Допит залегенованої особи свідка, до якого у кримінальному провадженні застосовано заходи безпеки, може проводитися в режимі відеоконференції з іншого залу судового засідання. Ці показання можуть бути джерелом доказів у розумінні положень ст. 84 КПК, якщо допит проведено з додержанням правил, передбачених ст. 352 КПК

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: суди попередніх інстанцій визнали винуватим і засудили обвинуваченого за ч. 1 ст. 309, ч. 2 ст. 307 КК.

У касаційних скаргах захисник та засуджений вважають, що допит свідка проведено з порушенням вимог ч. 9 ст. 352 КПК, оскільки його допит відбувався в режимі відеоконференції з іншого приміщення суду, тоді як відповідного мотивованого клопотання прокурор не подавав, а суд не постановляв відповідну ухвалу.

Позиція ККС: змінено рішення судів попередніх інстанцій в частині кваліфікації діяння обвинуваченого за одним із епізодів.

Обґрунтування позиції ККС: колегія суддів ККС вказала, що за змістом ч. 2 ст. 256 КПК особи, які проводили НСРД або були залучені до їх проведення, можуть бути допитані як свідки. Допит цих осіб може відбуватися із збереженням у таємниці

відомостей про цих осіб та із застосуванням щодо них відповідних заходів безпеки, передбачених законом.

Згідно зі звукозаписом судового засідання прокурор звернувся з усним клопотанням про допит залегенованої особи свідка в режимі відеоконференції з іншого залу судового засідання, оскільки до нього на досудовому розслідуванні було застосовано заходи безпеки.

Сторона захисту не заперечувала, що на досудовому розслідування до свідка були застосовані заходи безпеки, а також проти допиту свідка зі зміненими анкетними даними, однак наполягала, щоб допит залегенованої особи був проведений в залі суду, для того, щоб було видно, що це та сама залегенована особа, а не інша.

Під час судового засідання секретар судового засідання, який перебував поряд із свідком в іншому залі судових засідань, підтвердив, що особа знаходилася одна, будь-які сторонні особи відсутні. Також свідок був попереджений про кримінальну відповідальність та був приведений до присяги. Під час допиту свідка учасникам провадження було забезпечено можливість ставити свідку запитання і слухати відповіді на них.

У судовому засіданні свідок підтвердив добровільну згоду на його залучення для проведення оперативної закупки психотропних речовин у обвинуваченого. Вказав, що здійснював перерахунки грошових коштів за купівлю в обвинуваченого психотропної речовини PVP на карткові рахунки обвинуваченого, номери яких останній диктував по мобільному телефону. При цьому вказав, що на ньому було встановлено відеокамеру, й після проведених закупок він видавав працівникам поліції придбані у обвинуваченого психотропні речовини та квитанції про перерахунок коштів через термінали.

Отже, допит залегенованої особи свідка було проведено з дотриманням правил ст. 352 КПК, його показання отримано за визначеною законом процедурою і вони можуть бути джерелом доказів в розумінні положень ст. 84 КПК.

Постанова колегії суддів Третьої судової палати ККС ВС від 11.03.2026 у справі № 742/502/24 (провадження № 51-3381км25) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/134881185>

9.3. Судові дебати (ст. 364 КПК)

9.3.1. Висловлення головуючим під час судових дебатів зауваження обвинуваченому, який повторно озвучував ті ж самі тези та цитував норми закону, не свідчить про обмеження його права на захист, якщо такі дії судді спрямовані на забезпечення в судовому засіданні належного порядку

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: суди попередніх інстанцій визнали обвинуваченого винуватим та засудили за ч. 2 ст. 15 ч. 1 ст. 152, ч. 4 ст. 187 КК.

У касаційній скарзі засуджений стверджував про обмеження йому часу на виступ у судових дебатах в суді апеляційної інстанції.

Позиція ККС: залишено без зміни рішення судів попередніх інстанцій.

Обґрунтування позиції ККС: колегія суддів ККС вказала, що за приписами ч. 6 ст. 364 КПК суд не має права обмежувати тривалість судових дебатів певним часом. Водночас суть судових дебатів не зводиться лише до промов учасників судового провадження. Судові дебати охоплюють й діяльність головуючого з організації їх проведення, керівництва ними, а також з контролю за порядком виступів учасників судового провадження та, до певної міри, за змістом їх промов. Головуючий має право зупинити виступ учасника дебатів, якщо він після зауваження повторно вийшов за межі кримінального провадження, що здійснюється, чи повторно допустив висловлювання образливого або непристойного характеру, і надати слово іншому учаснику дебатів.

Як вбачається з відеозапису судового засідання від 02.07.2025 під час виступу в судових дебатах обвинуваченого головуюча колегії суддів апеляційного суду декілька разів просила його не цитувати норми закону та повторно не озвучувати тези, які уже були озвучені, чи посилання на джерела права, якими він користувався, оскільки це свідчить про зловживання правами, після чого обвинувачений продовжив свій виступ і закінчив свою промову словами «моя доповідь закінчена». Доповідач оголосила, що текст промови буде долучений до матеріалів справи й надала право виступу захиснику та прокурору. Після чого було надано обвинуваченому останнє слово. Також суд долучив до матеріалів кримінального провадження його письмову промову.

Колегія суддів ККС ВС доходить переконання, що висловлення головуючою обвинуваченому під час судових дебатів зауваження не свідчить про будь-які обмеження його прав, оскільки такі дії головуючої були спрямовані виключно на виконання приписів ч. 1 ст. 321 КПК, за якими головуючий у судовому засіданні керує ходом судового засідання, забезпечує додержання послідовності та порядку вчинення процесуальних дій, здійснення учасниками кримінального провадження їхніх процесуальних прав і виконання ними обов'язків, спрямовує судовий розгляд на забезпечення з'ясування всіх обставин кримінального провадження, усуваючи з судового розгляду все, що не має значення для кримінального провадження. Забезпечення порядку проведення судових дебатів в такий спосіб жодним чином не вплинуло на реалізацію засудженим права на захист.

Постанова колегії суддів Третьої судової палати ККС ВС від 19.03.2026 у справі № 335/6584/22 (провадження № 51-492км23) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/135124524>

IV. СУДОВЕ ПРОВАДЖЕННЯ З ПЕРЕГЛЯДУ СУДОВИХ РІШЕНЬ

10. Провадження в суді апеляційної інстанції

10.1. Порядок і строки апеляційного оскарження (ст. 395 КПК)

10.1.1. Обов'язок доведення поважності причин пропуску строку на апеляційне оскарження покладається на особу, яка звертається з відповідним клопотанням про його поновлення. Якщо строк на апеляційне оскарження пропущено захисником, який є самостійним суб'єктом права на апеляційне оскарження, то саме він повинен

обґрунтувати поважність причин пропуску такого строку та навести конкретні умови, які об'єктивно перешкодили йому своєчасно подати апеляційну скаргу, а не посилатися на обставини, що стосуються підзахисного

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: місцевий суд визнав винуватим і засудив обвинуваченого за ч. 1 ст. 296 КК. Не погоджуючись із вказаним рішенням, захисник в інтересах обвинуваченого оскаржив його до суду апеляційної інстанції. При цьому захисник просив поновити строк на апеляційне оскарження вироку місцевого суду з підстав того, що обвинувачений не отримав копії вироку. Апеляційний суд відмовив в задоволенні клопотання захисника про поновлення строку на апеляційне оскарження вироку, а апеляційну скаргу повернув особі, яка її подала.

У касаційній скарзі захисник вказує на те, що висновок апеляційної інстанції про пропуск строку на апеляційне оскарження вироку є помилковим. Стверджує, що матеріали кримінального провадження не містять належних доказів отримання його підзахисним копії вироку.

Позиція ККС: залишено без зміни ухвалу апеляційного суду.

Обґрунтування позиції ККС: колегія суддів ККС зазначила, що відповідно до вимог кримінального процесуального закону, пропущений строк на апеляційне оскарження може бути поновлений лише за наявності поважних причин, які мають бути належним чином обґрунтовані стороною, що подає відповідне клопотання.

Обов'язок доведення таких причин покладається на особу, яка звертається з відповідним клопотанням.

Колегія суддів ККС звертає увагу, що у цьому провадженні з апеляційною скаргою та клопотанням про поновлення строку звернувся саме захисник, який є самостійним суб'єктом права на апеляційне оскарження. Отже, саме на захисника покладається обов'язок обґрунтувати поважність причин пропуску строку на апеляційне оскарження, зокрема навести конкретні обставини, які об'єктивно перешкодили йому своєчасно подати апеляційну скаргу.

Разом із тим, як в апеляційній, так і у касаційній скарзі захисник посилається на обставини, що стосуються засудженого, а саме на неотримання останнім копії вироку та час звернення за правовою допомогою.

Такі доводи не можуть визнаватися належним обґрунтуванням поважності причин пропуску строку саме захисником.

Проте у цьому провадженні захисник, звертаючись із апеляційною та касаційною скаргами від свого імені, не навів доводів щодо поважності причин пропуску строку саме ним як самостійним суб'єктом права на апеляційне оскарження.

Постанова колегії суддів Першої судової палати ККС ВС від 17.03.2026 у справі № 727/14791/25 (провадження № 51-378км26) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/135044550>

V. ОСОБЛИВІ ПОРЯДКИ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ

11. Кримінальне провадження щодо застосування примусових заходів медичного характеру

11.1. Порядок здійснення досудового розслідування у кримінальному провадженні щодо застосування примусових заходів медичного характеру та щодо обмежено осудних осіб (ст. 504 КПК)

11.1.1. Приписи ст. 504 КПК передбачають, що факт визнання особи обмежено осудною обов'язково враховується при призначенні їй покарання, проте не містять імперативної вимоги про застосування примусових заходів медичного характеру. Застосування примусових заходів медичного характеру не є автоматичним наслідком встановлення обмеженої осудності особи.

Застосування примусових заходів медичного характеру вирішується судом у кожному конкретному випадку з урахуванням висновку експертів, характеру та ступеня психічного розладу, ступеня небезпечності особи для себе чи інших осіб, а також інших обставин кримінального провадження

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: суди попередніх інстанцій визнали винуватою і засудили обвинуваченого за ч. 2 ст. 194, ч. 4 ст. 296 КК. Постановлено в разі необхідності дозволити медичній службі кримінально-виконавчої установи за місцем відбування покарання надавати обвинуваченому в примусовому порядку амбулаторну психіатричну допомогу.

У касаційній скарзі прокурор зауважує, що в кримінальному провадженні суди першої та апеляційної інстанцій встановили, що обвинувачений вчинив злочин у стані обмеженої осудності, що є підставою одночасно із призначенням покарання застосувати до нього примусові заходи медичного характеру у виді надання амбулаторної психіатричної допомоги у примусовому порядку за місцем відбування покарання. Однак суди попередніх інстанцій не зазначили імперативно про застосування амбулаторної психіатричної допомоги за місцем відбування покарання в обов'язковому порядку, хоча необхідність такого лікування пов'язана з психічним станом обвинуваченого, а обов'язковість цього лікування встановлена проведеною судово-психіатричною експертизою.

Позиція ККС: залишено без зміни ухвали апеляційного суду.

Обґрунтування позиції ККС: колегія суддів ККС зазначила, що відповідно до приписів ч. 2 ст. 504 КПК суд, ухвалюючи вирок, може врахувати стан обмеженої осудності як підставу для застосування примусових заходів медичного характеру.

Наведена законодавча конструкція передбачає, що сам факт визнання особи обмежено осудною обов'язково враховується при призначенні покарання, проте формулювання, що суд «може врахувати...» не містить імперативного припису про застосування примусових заходів медичного характеру.

За змістом кримінального закону застосування примусових заходів медичного характеру не є автоматичним наслідком встановлення обмеженої осудності особи. Питання про необхідність їх застосування вирішується судом у кожному конкретному випадку з урахуванням висновку експертів, характеру та ступеня психічного розладу, ступеня небезпечності особи для себе чи інших осіб, а також інших обставин кримінального провадження.

Отже, суд першої інстанції при призначенні обвинуваченому покарання врахував, що останній під час вчинення інкримінованих йому дій перебував у стані обмеженої осудності, тобто суд виконав вимоги ст. 20 КК.

Розглядаючи можливість застосування до обвинуваченого примусових заходів медичного характеру, суд першої інстанції, з яким погодився апеляційний суд, урахувавши дані психічного стану останнього, встановив, що обвинувачений має психічний розлад, який зумовлює його обмежену осудність, проте дійшов висновку дозволити в разі необхідності медичній службі кримінально-виконавчої установи за місцем відбування покарання обвинуваченого надавати йому в примусовому порядку амбулаторну психіатричну допомогу.

При цьому слід зауважити, що обвинувачений не був позбавлений можливості добровільно погодитися на проходження лікування та отримання необхідної психіатричної допомоги у встановленому законом порядку.

Отже, суди попередніх інстанцій, зважаючи на висновок судової психіатричної експертизи, вирішили питання щодо надання обвинуваченому в примусовому порядку амбулаторної психіатричної допомоги.

Постанова колегії суддів Першої судової палати ККС ВС від 05.03.2026 у справі № 299/282/25 (провадження № 51-3991км25) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/134688345>

Огляд судової практики Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду (актуальна практика). Рішення, внесені до ЄДРСР, за березень 2026 року / Упоряд.: управління аналітичної та правової роботи Касаційного кримінального суду департаменту аналітичної та правової роботи; заст. голови Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду, д. ю. н. Н. О. Антонюк. Київ, 2026. – 48 с.

Застереження: видання містить короткий огляд судових рішень Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду. У кожному з рішень викладено лише основний висновок щодо правового питання, яке виникло у справі. Для правильного розуміння висловленої в судовому рішенні правової позиції необхідно ознайомитися з його повним текстом, розміщеним у Єдиному державному реєстрі судових рішень.

Стежте за нами онлайн

 supreme.court.gov.ua

 fb.com/supremecourt.ua

 t.me/supremecourtua

 @supremecourt_ua

 x.com/supremecourt_ua

 so.supreme.court.gov.ua